

Luceafărul

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **1** (585)

Miercuri, 15 ianuarie, 2003

Țin să precizez cu toată fermitatea că n-am avut nici un angajament față de serviciile noastre de informații. Am ales cărțile după gustul și cunoștințele mele și se pare că am ales bine. De altfel, nu cred că existau în Securitate oameni care să mă fi putut învăța carte, fiindcă eu i-am învățat pe aceștia în timpul anilor de studii și unii dintre ei mi-au rămas apropiați. I-am repudiat cu fermitate doar pe aceia care au vrut să mă transforme în surse de informații și să-și facă merite pe baza activității mele.

romul munteanu

ioan es. pop

dacă nu mi s-ar fi repetat tot timpul că sunt muritor,
poate că n-aș fi murit. poate
aș fi înființat o altă moarte.
poate o altă credință, oricât de mărunță,
mi-ar fi fost destulă pentru a pluti.

dar am crescut, ca orice om îngrozit,
în religia morții.
o moarte care nu vine din eșecurile noastre
ci dintr-o proastă deprindere.

din resemnarea că dac-ai învățat să mori
e musai să mori.

numai că ți-am spus eu, vere,
e puțin probabil să mori când mori:
o celulă ori poate mai multe
rămân să te frământă mult după aceea

și abia când dispar, după cinci mii de ani,
te vei odihni, ticălosule.

pag. 10-11

cerneală proaspătă

Operație pe creier
sau
Eros și thanatos

vasile andru

corespondențe

Editura Suhrkamp
și literatura pop

thomas meinecke

pag. 22

horia gârbea:

Gânduri după sărbători

După zilele de Sărbători, când omul se simte ușor melancolic, ușor bolnav de stomac, e cazul să reflectăm la mâncare și la virtuțile ei terapeutice.

Mâncarea este un leac! O maximă venită de la anticii cei mai greci, de care trebuie să te temi când îți faci daruri. Dar de ce nu și când te invită la masă? Mă rog, să admitem că mâncarea, ba și băutura, pot fi niște leacuri, medicamente, poțiuni, loțiuni interioare. Nimeni nu contestă că, în anumite doze, atent cântărite, mâncarea face bine, cu toate că, după medicina tradițională, n-ar trebui să pui în gură nici măcar ambrozie sau nectar.

vizor

Dar care mâncare? Și pentru (contra) căror afecțiuni? E banal să spui că un ceai e bun la ficat, că un sirop ajută la tuse, că un ghiveci de mirodenii destupă mațul. Eu cred că tămăduirea prin mâncare are o componentă spirituală și nu contează cât de mult și gras mănânci, dacă vindeci prin ospătare ceea ce nu te aștepți.

Din acest punct de vedere, al metafizicii digestive, cele mai bune și lecuitoare bucate sunt cele mai imprevizibile. Vă asigur că tocănița de cartofi cu carne de porc și multă ceapă vindecă depresia dată de nedreptatea socială (în ideea că tuturor ne vine rândul). Cârnatul cu usturoi, prăjit în untură și răcit cu vin de buturugă este apa-

rent un sacrilegiu homeopatic. În realitate, el vindecă radical pesimismul intelectual și dă pacientului încredere că, atunci când ne-o fi mai rău și mai rău, așa o să ne fie.

Fasolea bătută, icrele de crap cu multă ceapă, ca și cele de sturion, înghițite cu o dușcă de votcă, s-ar crede că nu pot figura pe lista alimentelor cu funcție vindecătoare. În realitate, tocmai acestea ne varsă în organism anumite lichide și hormoni metafizici în stare să ne redea optimismul, jovialitatea, forța de a izbui, plăcerea de a mai greși.

Între o infuzie de sunătoare neîndulcită și o porție de creier măcelăresc batjocorită cu un sos savant și înecată în rachiou de vin, vechi de șapte ani, care credeți că va avea un efect vindecător mai accentuat, mai evident? Cea dintâi, poate, - dacă ne referim strict la organismul muritor. Dar și asta depinde de metabolismul buclucaș, nestatornic al fiecăruia dintre noi. În schimb cea de-a doua rețetă va aduce servicii nemăsurate fiziologiei spiritului nemuritor și, chiar în durerea trecătoare a burții, va înălța imaginația și va rămâne în amintire ca o culme a unui delicios medicament ceros.

Concluzia, stimați cititori și gătitori, este simplă și servită pe tavă: leacul din cartea de pseudo-farmacie culinară te poate vindeca, eventual, de răul trupesc. Pentru a vă lecuți însă în spirit, practicați, cu măsură, tocmai lipsa de măsură: bucatele grase, mustoase, spirtoase, care nu îmbolnăvesc neapărat corpul, dar sigur trezesc fantezia și visarea des-frânată. Pofță bună, anul acesta și la mulți ani!

A apărut un nou număr din revista, dedicată prichindeilor, „Luceafărul copiilor”. Sunt aici povești (de tot felul), poezii (cu pisici), imagini (care de care mai hazoase). Nu o scăpați: se vinde oricui!

stelian tăbăraș

Criză mare, monșer!

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Tepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calcea Victoriei nr. 133. București, sector 1, telefon 212.79.94. fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calcea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă

în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

De sărbători, criză de evenimente... Ce te faci tu, atâtea televiziuni, dotate cu artilerie grea, într-o vacanță venită dincolo de așteptări, nebănuite de lungă? Nu tu conferințe de presă, întruniri guvernamentale... O pace a sarmalelor și cârnaților, ai zice, s-a pogorât peste țară. PRO-TV-ul a descoperit leacul: păi, crimele, violurile, accidentele auto n-au vacanță! Așadar: la „știrile pe scurt” crainica anunță mai întâi, într-o singură propoziție, de obicei fără predicat: „o crimă odioasă în localitatea X”. La desfășurarea emisiunii, se reanunță nenorocirea în două fraze, cu subiect și predicat. I se dă legătura reporterului de teren. Acesta reiterează, „adevereste”, cum spune un colind, în trei-patru fraze, nenorocitul eveniment. Apar, în sfârșit, și imagini: o cameră în dezordine, pete de sânge, eventual un cuțit sau alt contondent... (vocea din off spune încă o dată, în vreo cinci fraze, ce s-a petrecut). Se dă cuvântul unui martor, care de obicei n-a auzit nimic. Dacă reporterul a mai găsit la fața locului și victima, ne-o arată. Dacă nu, îi caută pe apropiați: în prim-plan, cu ochii șiroind, bocind. Dacă ei mai pot vorbi cât de cât coerent, li se pune microfonul pătrat la gură. Urmează sincronul cu un medic care ne spune cum „căci cadavru este mort”. În fine, se dă cuvântul unui șef local de poliție ce ne vorbește (de multe ori cu ceafa, de frică...) în cel mai schematic limbaj de... cauciuc (de la... bastonul zis „pulău”). Pe urmă se trece la altă știre, un viol de babă. Când totul pare prea scurt, se filmează o reconstituire în care o mână apucă un cuțit, cineva sare un gard, sparge un lacăt etc.

Dar să nu fim prea aspri! Au găsit într-o zi un eveniment de excepție: o vânatoare filmată pe viu (cu excepția unei lupoaică filmate „pe mort”). Evenimentul părea desins din actul de întemeiere a Moldovei, mai ales că tot pe acolo se petrecea. De data asta știrea a strălucit prin lipsă de amănunte, de insistență. Doi godaci, pac-pac, pac de vreo cincisprezece ori, virează strategic și

scapă. Nu același lucru se întâmplă cu „o frumoasă de lupoaică” (zice reporterul). Ce n-am aflat de fapt? 1) Cine erau boierii care nu-s acasă. „ci-s în codru la vânatură”, de vreme ce nu au fost arătați, cu excepția unuia căruia nu i s-a spus numele - prezumția de nevinovăție; 2) Cât de „convingători” au fost ei, încât să-și permită o „vânatoare cu televiziune”; 3) Câți gonaci au fost de au pieptănat o pădure întregă, „să aducă vânatul în bătaia puștii”; 4) Cum au fost ei mobilizați au ieșit să mai ia aer după atâtea mâncăruri grase. Au ieșit cu convocator, spunându-li-se (ca în Creangă la prinderea cu arcanul a lui Băț Vasile): „Altminteri va fi o mare rușine pentru satul nostru”; 5) Au participat și ei la chiolhanul final cu „cârnați în vârf de băț” și „tradiționalul Cotnar”; 6) De ce, la interview, s-au ascuns vâ-

nocturne

nătorii în spatele reporterilor, lăsându-l în față doar pe unul fără nume? (Să-și fi amintit ei brusc vechi sancțiuni împotriva unor „vânători” din Dolj în care „s-a mai și murit”?)

Acestea toate ar putea fi literatură 1) dacă n-am ști că, după ce ne-am aliniat la normele ecologice europene, lupul e ocrotit de lege, fiind pe cale de dispariție și la noi (o organizație a verzilor germani despăgubește, de pildă, ciobanii din țara Bârsei pentru eventualele pagube aduse turmei - în schimb nevânării lupilor); 2) dacă n-am ști cât de dăunătoare și anacronice sunt „vânătorile cu gonaci”, la care vânatul, nediferențiat pe specii și după sezoane, e adus la grămadă în bătaia puștii. Dacă, în bătaia puștii, gonacii vor fi aduși și alte viețuitoare care au fost împușcate - vorba unui poet, tot moldovean - „la ceas oprit de lege și de datini?”

Mihai Viteazul a fost o personalitate modernă, în multe sensuri, sub multe dintre dimensiunile profilului și acțiunii sale istorice - între altele, ca trăire (și emoție) în fața morții. Cu oricâtă încrâncenare și duritate va fi dus unele dintre războaiele sale, el rostește cuvinte pline de milă privind la capul desprins de corp al unuia dintre principalii săi dușmani. Este aici credința creștină a voievodului, dar și umanitatea omului civilizat, respectul acestuia și vibrația în fața ireversibilului - și deci a absolutului - respect și vibrație care, venind dinspre o umanitate eternă ar trebui să ilumineze sufletul modern, ceea ce nu ajunge să se întâmple totdeauna, sau măcar suficient de frecvent și normal. Iulius Cezar s-a comportat încă mai compasionat cu adversarul său Pompei, condamnând la moarte, în Egipt, pe asasinul acestuia, cel care l-a ucis pe marele general înfrânt, pe când își căuta un refugiu.

Totalitarismele nu au reprezentat exclusiv

Caius Traian Dragomir

încercarea de dominație a unei puteri dictatoriale, centrale, asupra tuturor structurilor statului, asupra tuturor formelor vieții publice, sociale, ci și pretenția de a determina și dirija orice formă de manifestare a psihicului, a spiritului individual. Neidentical nu avea nici măcar dreptul la cea mai firavă îngăduință. Se pare însă că fără toleranță, fără îngăduință, fără iertare, umanitatea nu poate supraviețui. Este dificil de înțeles exact la ce anume s-a gândit André Mabroux când a spus că „secolul XXI va fi religios ori nu va mai fi deloc”, însă ne vedem obligați să ne amintim că o suită de totalitarisme ateiste și, în acest mod, intolerante - nazismul, bolșevismul, maosismul și altele - ascute după 1900, au dispărut înainte ca lumea să ajungă în anul 2000. Înțelegerea, acceptarea nobilă a existenței celui alt, eventual a adversarului, contravine, prin natură, formulei politice (dar și psihice) totalitare. În acest sens Nietzsche, cu spaima, care i-a fost proprie, în fața îngăduinței (și milei) creștine, purtătoare, în interpretarea sa, a unei înclinării către slăbiciune, către decadență, este un singur precursor al ideologiilor totalitarismului.

Revoluția în România a fost urmată de sfârșitoare și enorme dispute pe care ni le reamintim cu toții - consecința intoleranței (totalitare) este perpetuarea intoleranței, transferul acesteia în forme diferite, mai pernicioase, uneori mai puțin aparente, întotdeauna mai perverse. Tot ceea ce trebuie să facă obiectul nondiscriminării - etnia, religia, sexul, generația, profesia, clasa - a reprezentat, rând pe rând sau simultan, nucleul disputei, luptei, acuzațiilor, calomniilor. Cei învățați - prin sistemul politic și prin relația acestuia cu profesia lor - să mintă au mințit mai mult, mai necontrolat, mai liber. Cei stimulați - prin dispoziții oficiale sau privilegii - către abuzuri au devenit încă mai abuzivi. Cei care fuseseră obișnuiți să îi controleze pe alții au căutat să se exercite într-un chip încă mai dominator. Statul a evoluat însă - atât sub presiune extremă, cât și prin opera unui număr semnificativ de personalități, unele dintre ele istoric remarcabile și (mai ales) printr-o voință populară uneori ezitantă, mereu însă îndreptățită și care nu mai putea fi neglijată

decât atât cât este neglijată oriunde. Societatea a fost marcată de mișcări și curente pozitive cât și de fenomene reprobabile, adesea grave, de clivaj, rupturi, constituiri de opoziții absurde - ca perspectivă, de constituire a unor clase în eventuală coliziune. O atmosferă europeană devine, peste toate acestea, respirabilă, sesizabilă poate lent, dar sigur, la acest început de secol în România. Statul precede adesea societatea, cu toate dificultățile aduse de o birocrație încă problematică; societatea antrenează individul. Influențele Occidentului pătrund pe canale diverse - cele privind structura democratică a autorității nu pot fi decât eficiente; celelalte, economice, intelectuale, culturale, comportamentale, lasă loc nu rareori falsului, aroganței, superficialității. Drumul este însă cel bun - a opta este simplu în România, căci nu avem decât alternativa universalitate sau primitivism.

Intoleranța și sfâșierile comunismului (sau totalitarismelor) au luat însă forma persistentă, și pestilențială murdară până la cea mai imundă decădere, de natură să adune în lumea noastră o extremă scârbă - este asocierea calomniei și vulgarității, a derivatei intelectuale, ca inteli-

Săracul popă!

gență sau spirit și a neglijării respectului pentru adevăr. Intră în joc aici vocația populistă și speranța câștigului prin șantajul calomnios. Utilizarea limbajului vulgar este practică pentru obținerea de succese la nivelul publicului celui mai puțin educat (în locul efortului de formare a gustului publicului), iar calomnierea spre a se câștiga avantaje, oneroase fie prin renunțarea la calomnie (plata venind din partea celor agresionați), fie prin efectul minciunii (pe seama celui care beneficiază de compromiterea calomnioasă a altora). Purtătorii acestor tendințe execrabile, ale unui trecut de penibilă alterare valorică, nu sunt eterni - putem spune despre toți, cu toată mila conținută în cuvintele lui Mihai: săracii de ei! De ce însă trăirea aceasta, profund emoțională ce se relevă în vorba Voievodului? Cu siguranță, pentru că el simțea puternic și clar nonsensul adversității care nu ar fi trebuit să existe, faptul că ura celui alt nu își avusese rațiunea, sensul.

Comunismul românesc (dar și totalitarismul în general) a lovit în om și în societate separând informația de creație. Informarea (dezinformarea) încorporează instrumentul, util regimului, al propagandei - creația reprezintă primejdia mortală pentru sistem, a spontaneității, libertății, noului. Prin această separare, intelectualitatea noastră a fost scindată într-o mai mare măsură chiar decât societatea în ansamblul său. Regimul totalitar nu a putut împiedica formarea unor individualități ale curajului, delicateții și creativității inclusiv în plan politic, dar a și compromis strălucirea intelectuală a unei întregi culturi prin destrucția a tot ceea ce ținea de exprimarea personalității, expusă mizeriei calomniei, neglijării valorii, inversării semnelor adevărului. Marile culturi, marile societăți sunt sau au fost nutrite de un profund sentiment de unitate spirituală a intelectualității lor, oricât de divergentă sub raportul convingerilor; de aici a rezultat, prin iradiere, spiritul tolerant al națiunilor, grupurilor umane, personalităților publice. Jean Paul Sartre și Raymond Aron s-au criticat nemilos, însă nu s-au calomniat. România trebuie să intre la acest început de an, în această perioadă a anilor de început de secol, într-o nouă vreme a trăirii inteligente și nobile a adversităților sale firești (eliminându-le pe celelalte), a celor care nu dispar, aparținând naturii noastre de oameni.

Kitsch-ul și scamatoria

marius tupan

Conișarul, oricât ar fi de relaxat și de tolerant la cumpăna anilor, când se rânduiesc atâtea sărbători și-și intră în roluri atâtea vedete, nu poate să rămână indiferent, cum se întâmplă cu atâția privitori (să-l cităm pe Florin Piersic, răsfățatul acestei perioade!), care, printre sarmale, caltaboși și licori *gradate* pot înghiți orice. Altădată - și erau vremuri vitrege pe atunci! - pregătirile și textele, bașca înregistrările, se făceau cu mult timp înainte, sub priviri aprige, dictatoriale și, chiar dacă pe circuite supravegheau mai multe perechi de ochi, un Toma Caragiu, un Octavian Cotescu, un Dem Rădulescu știau cum să pună accentele și la ce pronunție să recurgă, pentru a lovi, chiar și indirect, acolo unde doream cu toții: în slugile tiranului și în comportamentul celor care trădau demagogia, compromisi, complicitatea, lașitatea, stupiditatea, atât de dezavuate în epocă. Acum, dacă ne-am pierdut țintele predilecte, nu mai știm încotro să trimitem gloanțele. Asta a fost senzația după ce am obosit telecomanda, în speranța descoperirii unui program adecvat, coerent și, de ce n-am spune-o, inspirat. Improvizăția, prostul gust și scamatoria au fost craii acestor sărbători. În locul unor actori de notorietate, care, printr-un gest, printr-o mică, printr-o mișcare, pot salva un text stupid, dându-i o turnură comică (și umorul involuntar stârmește hazul), ne-am trezit cu nesățioși, neastâmpărați și nesărați (să nu le mai zicem și nechemății!) realizatori sau crainici, spurcați la artă, fiindcă nu le ajung bălbele și incongruențele din timpul unui calendaristic. Moda asta s-a impus cu vreo câțiva ani în urmă și observăm că instituția aservită puterii, în stare să desființeze posturi cu adevărul pe buze, nu în suflet, să-i sancționeze pe toți aceia ce fac relatări exacte de la fața locului, zărește orice, dar niciodată kitsch-ul și scamatoria, prezente în programele sărbătorilor ca sarea în dulcețea. Protagoniste în acest sens au fost Alessandra Stoicescu, Gabriela Vrâncănu Firea, Gianina Corondan și, bineînțeles, sex-obolul Andreea Marin, care și-au ridicat poalele, să vadă tot telespectatorul ce talent gălgaie sub ele. Dacă tot am ajuns aici, trebuie să spunem că ancheta ce ne asigură că a descoperit pe *cel mai iubit...* (n-ar fi fost normal să fi adăugat *fiu al poporului*, fiindcă atunci am fi știut încotro ne îndreptăm!) din diverse domenii, din care nu putea lipsi, desigur, Andreea Marin (!), va rămâne model de stupidenie și ilaritate. Într-o instituție oarecare, niciodată nu va fi iubit directorul, fiindcă el veghează la respectarea legilor și la sporirea producției, ci un trândav oarecare, dacă nu supără pe nimeni, într-un domeniu al artei și creației, nu pot fi admirați performerii, ci scamatorii, al căror joc e accesibil plevești și celor cu educație sumară. Dacă ar trebui să-i evaluăm pe cei laureați, am putea admite că unii dintre ei sunt cei mai antipatizați, nu cei mai admirați, dar calculele televiziunii naționale, care s-a întrecut în gafe, a descoperit altceva. Ce credit i se mai poate acorda unui oarecare poet, gata să fie linșat în decembrie 1989, când ieșirile sale scandaloase în teritoriu și pe diverse canale agită încă multe spirite și stârnesc destule reacții de dezaprobare. Sondajele amintite de Dana Războiu, care ar fi trebuit transmise de o altă Dană, una Pacifista sau Trișationista, aruncă noi pete pe obrazul Televiziunii Naționale, și așa intrată într-o avansată fază de vitiligo: să crape de ciudă filosoful gazonard Cornel Dinu că nu se mai poate individualiza doar prin așa ceva. Sau Doru Octavian Dumitru, un alt specimen al undelor magnetice, într-un asalt continuu pentru a ne demonstra că-i scăpat de la un azil de retradați. Ce umor or fi descoperit teleaștii noștri la el, e greu de presupus, dar suntem ispitii să spunem că ban la ban trage și... Uncori, îți spui că ar trebui să-i lași pe acești *hartiști* în plata Domnului, fiindcă fiecare pasare pre limba ei piere: da, dar atunci să ne fie anulate taxele pentru vizual. Aberațiile acelea, în mare parte, sunt plăcite totuși de noi. Or, n-am ajuns încă masochiști: să suferim, dar și să plătim!

EMINESCU - MIT ȘI CONTESTARE

radu voinescu

Foarte mulți dintre cei care s-au exprimat într-un fel sau altul asupra lui Eminescu au încercat să transfere - fără să-și dea seama - trăsăturile operei asupra omului. Mai toți caută să regăsească în biografie (care are, cum vom vedea, câteva elemente care o predispun la o asemenea abordare) și în conturul personalității poetului trăsături fabuloase, neobișnuite, mitice. Eminescu este, așadar, în aceste studii sau simple texte ocazionale, mai mult sau mai puțin explicit (ca să nu mai vorbim de articolele care-l omagiază cu prilejul celor două evenimente care au devenit repere într-un calendar al sărbătorilor „laice“ ale națiunii: 15 ianuarie și 15 iunie, data nașterii și data morții) o personalitate care iese din cadrele umanului, un fel de semizeu. Figura de stil care se mai întrebuintează cu privire la creatorul unei opere excepționale, „titan“, tinde să-i fie aplicată aproape *ad litteram* omului care a fost. De aici o parte dintre nemulțumirile celor care s-au pronunțat în legătură cu mitizarea autorului **Luceafărului**. E normal să ne păstrăm simțul măsurii: ca om, Eminescu a

care, pronunțându-se despre Eminescu, îi plasează ființa trăitoare dincolo de umanitate.

Pe undeva, desigur, așa cum am mai sugerat mai înainte, este explicabilă această tendință. Cineva care a lăsat o operă atât de impresionantă - unul dintre marii poeții ai lumii, și cred că nu greșesc așezându-l lângă Homer, Dante, Shakespeare, Cervantes și Goethe - nu poate, în mintea cuiva care-i parcurge poezia, textele din caiete, publicistica și nu e suficient de ancorat în realitate - să fie decât un fel de supraom. De aici și până la a-l mitiza pe Eminescu nu mai e decât un pas. Pas favorizat și de câteva elemente biografice, tipice pentru a genera eroi mitici: s-a născut la o dată care niciodată nu a putut fi stabilită cu certitudine, a fost genial și, în consecință, nefericit, a fost bântuit de nebunie, a murit tânăr, moartea s-a întâmplat în împrejurări asupra cărora și astăzi se speculează. Destul ca să instituie o aură mitică pentru un poet.

Așa că, vrând-nevrând, nu putem să eliminăm o atitudine duală față de Eminescu. Îi recunoaștem genialitatea, dar îi vedem și umanitatea. Nu putem să ne reținem fascinația pentru ceea ce a lăsat scris (că e sau nu finit, că e sau nu însemnare, încercare, eboșă e de ajuns ca să dea de lucru atâtor și atâtor generații de cercetători din diverse domenii nu numai din cel filologic; cât privește amplitudinea înspăimântătoare pentru noi, cei obișnuiți, a gândirii sale, aceasta nici nu mai intră în discuție), dar e dificil de suportat cortegiul de manifestări ritualice care se derulează în preajma ziselor aniversări, cu toată găunoșenia și ridicolul lor.

În această privință, o bună parte din vină o poartă activiștii culturali din perioada comunistă, care, din diverse rațiuni, printre care exploatarea și supralicitarea în folosul naționalismului comunist a caracterului naționalist al unora dintre scrierile sale și, bineînțeles, nevoia de idoli care trebuia compensată, totuși, într-un fel, într-o societate ateistă, au exacerbă un cult al lui Eminescu care exista deja, într-o formă mai blândă, din vremea de dinainte. Șabloanele pe care televiziunea și radioul le-au introdus în exercitarea acestor ritualuri, recuzita neinspirată și recitarea neadecvată a poeziilor sale au contribuit - alături de inflația de „manifestări“ la care, perfect în acord cu zisa poetului, câte un mărunțel se lustruia pe sine folosindu-se de numele omagiatului, ca și de gongorismul stupid al acestor vorbitori - la crearea și a unui reflex dar și a unui refuz al acestui fel de a cultiva memoria unui mare artist. S-a ajuns astfel, printr-un normal proces de instituire a regulii, precum la găsculița Martina, a lui Konrad Lorenz, ca mulți dintre cei care au în responsabilitate realizarea de emisiuni culturale sau de numere de revistă să simtă o anumită lehamite în a se înscrie în corul de harnici și des-frânați lăudători dar să trăiască și sentimentul inconfortabil că nu se poate să nu marcheze în vreun fel aniversarea.

Aflându-ne așa, într-un profil din care se

văd ambii versanți ai fenomenului, acela al mitizării și acela al contestării, întrebarea firească este ce atitudine se cuvine adoptată. E de datoria oricărui intelectual să practice exercițiul realismului și să nu cadă pradă curentului care duce la situarea lui Eminescu într-o zonă cvasi-religioasă (e de ajuns să remarci patosul și evlavia cu care se vorbește despre poet fără a se spune, de fapt, nimic consistent despre marea lui operă, ca să te cuprindă dezgustul), dar în același timp e de aflat cât e de posibilă și de utilă contestarea acestui mit.

De bine de rău, singurul poet despre care știe orice om din țara asta, instruit sau mai puțin instruit, este Eminescu. Prin Eminescu, în felul acesta, se legitimează poezia, cultura și se perpetuează un respect, fie și difuz, neclar, față de artă și literatură. Prin funcționarea mitului lui Eminescu, orice poet din țara asta este acoperit, justificat, creditabil în ochii celorlalți. El este scutul de protecție pentru oricine ar putea să se teamă de

mihai eminescu

adversitatea celor în mijlocul cărora trăiește și care l-ar putea desconsidera pentru pasiunea lui către poezie și lipsa de apetență pentru cele ale vieții practice.

Omul are dintotdeauna nevoie de mituri. În lipsa unora pozitive, constructive, se agață de tot felul de pretexte pentru a-și împlini această tendință. De ce n-ar fi Eminescu unul dintre acestea? A obiecta - cum se mai întâmplă - că cei mai mulți dintre cei care pomenesc cu venerație numele lui Eminescu nu-i cunosc opera mi se pare o prostie. Nu se poate interzice unei babe analfabete să intre în biserică pe motiv că nu citește zilnic pasaje din Sfânta Scriptură. Și de ce să nu existe un motiv care să-i facă pe oameni să manifeste respect față de cultură? Că acesta e reprezentat de cultul pentru un mare poet nu poate fi blamabil.

Ceea ce, fără îndoială, nu ne dispensează de exercițiul lucidității. Apropierea de opera eminesciană nu trebuie să se desfășoare altfel decât din perspectiva efortului către o hermeneutică nealterată de trăiri misticoide.

orizont de așteptare

fost unul obișnuit, ca toți ceilalți. Mărturiile contemporanilor nu spun niciodată altceva. Avea, desigur, excentricități, dar câți alții nu au comportamente și gusturi care-i plasează într-o zonă a unei oarecare ciudățenii?!

Nu poate fi găsit nimic în viața lui Eminescu și în comportamentul lui care să-l plaseze deasupra celorlalți. Citea enorm, scria, se-ndrăgostea. Atâtor altora li se întâmplă. Ipoteștiul, locul, miraculos pentru el, ca pentru oricare, al nașterii și copilăriei, să lămurească ceva? Câte alte locuri încă mai minunate nu sunt în România, dar n-au produs un Eminescu?! Cernăuțiul, Viena, Berlinul, orașele în care a învățat? Câți alți români n-au trecut pe acolo și nu au produs cine știe ce în materie de literatură?! Toate acestea nu explică secretul creativității sale. Nu se ia suficient în serios faptul - recunoscut, altfel - că Eminescu avea geniu. Ne-am deprins de la romantici (adică inclusiv de la Eminescu însuși) să privim geniile ca pe niște personalități și niște personaje care debordează peste marginile lumii, care nu-i poate cuprinde. În realitate, lucrurile nu stau deloc așa, mai ales în materie de artă. Artiștii geniali nu fac excepție de la datele banale, firești, ale oricărui dintre noi. Abia ce se petrece în creierul lor formidabil atunci când se apucă să transfigureze experiența de viață și fantezmele în operă artistică este neobișnuit. Abia creația lor depășește marginile timpului în care trăiesc și capacitatea de înțelegere a contemporanilor și uneori chiar a unei relativ întinse părți din posteritate. Greșesc, prin urmare, acei oameni de cultură

Viața și moartea în fața oglinzii

**bogdan-alexandru
stănescu**

Personajul Mateiu Caragiale face parte din galeria - cu viță nobilă - celor ce și asumă ironia până la capăt, prin acest capăt înțelegându-se limita de nedepășit, punctul în care viața trece în altceva, se transformă iremediabil în coșmar personal, dar și în comedia celorlalți. Nu sunt mulți cei capabili să înțeleagă astfel de om, să treacă peste ceea ce s-ar putea numi anatema ridicolului, pentru a pătrunde în lumea unui autor care demonstrează că o carte excepțională nu e decât continuarea unei vieți mult mai fascinante... Asumarea unui destin ca cel al lui Mateiu Caragiale demonstrează că viața e, într-adevăr, literatură.

Ion Iovan scrie un roman dedicat vieții lui Mateiu (**Mateiu Caragiale - Portretul unui dandy român**, editura Compania, București, 2002), fără a înțelege prin aceasta lipsa rigorii critice, sau faptul că autorul fabulează, încredințat de libertatea absolută a demersului său. Totuși, cartea nu poate fi încadrată seriei de monografii critice dedicate lui Mateiu, fiind mai mult decât atât. Caracterul ușor polemic, dar mai ales prietenia pe care Ion Iovan o arată

cronica literară

personajului Mateiu Caragiale fac această carte mai atrăgătoare decât ar fi fost o lucrare pur științifică. După cum se știe, jurnalul lui Mateiu a dispărut în mod miraculos din cabinetul lui Al. Rosetti în timpul rebeliunii legionare, rămânând doar copiile realizate de Perpessicius și Șerban Cioculescu.

Acum, problema este că primul era realmente plictisit de ceea ce copia (plictiseală la care se adaugă și orbirea treptată) pe când al doilea era de-a dreptul ostil personalității lui Mateiu (mai ales când era vorba de referirile acestuia la "tată"). Așa că cel ce încearcă să reconstituie, printr-un demers comparatist (așa cum o face Ion Iovan) *liniaritatea* jurnalului matein, va trebui să depășească transcrierile la persoana a treia, și, mai rău, chiar abrevierile introduse de cei doi iluștri "scribi".

Acest portret al unui dandy român realizat de Ion Iovan devine însă atrăgător tocmai prin trecerea jurnalului la persoana a treia (evident pentru a suplini în mod onest golurile din materialul original), intercalând însă atât citate din însemnările mateine, cât și aprecieri critice (dar uneori pline de iritare profund personală) ale celor ce s-au ocupat de viața scriitorului.

Portretul lui Mateiu Caragiale poate fi perceput ca o medalie oscilând să se prăbușească pe o parte ori pe cealaltă. Una dintre fețe este istoria unei obsesii, și anume dovedirea unei nobleți - fictive, ar spune mulți, căpătate printr-o înnobilitate intimă, ar spune

Ion Iovan - care va duce la construirea aceluși fantastic arbore genealogic la capătul căruia se afla o familie Karabetz, prin vinele membrilor căreia curgea sânge albastru ("Dar Mateiu e în Crângași, sub ninsoare. Cercetează onomastica familiei și ajunge la concluzia că soția lui Luca Caragiale era născută Carabăț din Transilvania, având în 1663 un străbun ilustru în Karabetz de Nagy-Buny, conte de Szathmar. Cu grabire face descrierea armelor acestuia...)

Dar e convins deja. Iși desenează coroana comtală și adoptă semnătura: Mathieu Jean Caragiale, conte de Karabey.") O dublă impostură: vaga, aproape imperceptibilă șuviță de noblețe din sânge trecea prin venele doamnei Caragiale, care nu-i era mamă. Într-un turnir, Mateiu n-ar fi avut nici măcar dreptul de a afișa "banda bastardului" de-a curmezișul blazonului împrumutat. Adevărata mamă a nobilului va trăi ultimii ani ai vieții într-o cămăruță de la Sionu, provocându-i Maricăi o imensă surpriză abia la moarte (nu i se cunoștea identitatea). Autorul portretului se distanțează de atitudinea anterioară demersului său, una ezitând între ironie și chiar dispreț total. Aici se află punctul forte al cărții: blândețea, înțelegerea cu care "ciudățeniile" mateine sunt tratate. Ba chiar am putea vorbi despre o simpatie ostentativă ("Mateiu Caragiale a fost un nonconformist integral - tânăr, i-a scandalizat deliberat pe filistinii contemporani, în frunte cu celebrul său tată; matur, s-a izolat în ținută și trufie, devenind personalitatea cea mai ciudată a Bucureștiului interbelic. A dorit să fie un caz - a reușit; a vrut să scrie o capodoperă - a scris-o. În final, valoarea i-a fost recunoscută. Valoarea de scriitor.")

Ion Iovan acceptă faptul că persoana Mateiu este greu de "înghițit", mai ales la porțile Orientului, unde orice este posibil, dar numai dacă se încadrează în ceea ce se numește "aparență onorabilă", dacă nu este sancționat de gura lumii. Detaliul devine vital pentru el, într-o lume în care viața este desfășurată dintr-un calup nediferențiat. Aici intervine Ion Iovan și demonstrează "naturalul" din artificialitatea lui Mateiu. Nu sunt oferite explicații propriu-zise, căci ar fi inutile: simpla biografie spune totul. Ajungem astfel la reversul acelei monede despre care vorbeam, și anume figura tatălui. Portretul lui Mateiu dezvăluie palimpsestic un excepțional portret al lui Ion Luca, demn de un premiu Oscar pentru rol secundar. Grobian, clevetitor, incult, arțăgos, insensibil, dornic de înavuțire (vânător de moșteniri, pentru care a fost capabil să se dezică de ambii părinți într-o singură zi), spectrul lui are un rol major în devierea comportamentului lui Mateiu. Acceptat mai mult decât dorit în sânul familiei, pe lângă ceilalți

"Se putea vedea acum câțiva ani, trecând prin piața Sf. Gheorghe, un bărbat care prin înfățișarea lui atrăgea numaidecât atenția. Era iarnă uscată, cu zăpadă scârțâitoare sub picioare. Bărbatul, cam între 45-50 de ani, era drept, părea solid și osos, dar nu gras. Fusese probabil mai slab și acum, prin vârstă, căpătase acea demnitate de volum a oamenilor maturi. Fața rasă era contractată, prin lăsarea mușchilor obrajilor în jos, într-o morgă solemnă. Pentru anotimp era învederat insuficient îmbrăcat, deși se vedea că nu lipsa, ci dorința menținerii unei ținute uniforme determina această alegere."

(G. Călinescu,
Istoria literaturii...")

doi copii (adorati de toată lumea), Mateiu recurge la cel mai vechi truc la care un copil poate accede: construirea universului propriu. Heraldica, pasiunea pentru istorie, iată datele incipiente care au condus la "nebulă" mateină. Nu este deloc necesar acesul la psihanaliză, iar autorul monografiei nici nu o face: încet, încet, desenul din covor devine evident, înscripția recentă se șterge pentru a lăsa loc conturilor delicate ale eboșei originale.

"Din opera literară mateină (această autobiografie abia disimulată), din confesiunile contemporanilor, din reflecțiile celor care l-au judecat, noi am încercat o schiță de portret, construind o simplă cronologie, alcătuiind un șirag de repere - pentru **Viața lui Mateiu Caragiale**, așa cum a fost". Cuvintele autorului trebuie debarasate de balastul modestiei afișate, pentru a revela adevărata valoare a cărții. Discretă, o biografie de înaltă ținută, mascată inteligent de aparența obiectivității totale, cred că principalul punct câștigat de carte este faptul că Mateiu Caragiale-omul și-a găsit un aliat.

**Mircea
Constantinescu**

Stand-by

Editura Floare Albastră, 2002

Autorul **Amurgului levantinelor** revine cu un roman despre lumea afacerilor și a politicii postdecembriste, o lume levantină degradată, complet desemantizată simbolic, în care "craii", membrii unui grup de afaceri ("sindicatul"), sunt eliminați treptat de către adevărații "rechini", invizibili, care-i folosesc ca momeală, recuzită ori "rezerve" în marile lor jocuri.

Personajul-narator, Mihail Gabriel Breviman ("omul curajos?"), senator de Dâmbovița și președintele Comisiei parlamentare pentru cultură, este un intelectual de cincizeci de ani (sociolog, scriitor, date identice cu cele din biografia autorului), care ajunge, după 1989, om politic, implicat, evident, în afaceri necurate, încercând să înțeleagă ce se întâmplă și să-și păstreze independența. Nu avem de-a face cu un om pur (acesta ar fi un înfrânt, iar personajul nostru vrea să aparțină cu orice preț stirpei învingătorilor), ci doar cu un bărbat lucid, de o moralitate incertă, punându-și problema moralității într-o lume absolut imorală. Senatorul Breviman nu este nici un idealist, nici un cinic, dar din sensibilitatea lui, hârșăit de prea multă experiență, n-a mai rămas decât o ambiguitate senzualitate, stimulată artificial de vârstă. Personajul masculin nu este un Don Juan, ci victima femeilor "interesate".

Sexualitatea ocupă un loc esențial în economia romanului - din acest punct de vedere s-ar putea compara cu cele două **Tropice** ale lui Henry Miller -, dar nu sexualitatea cosmetizată elitist-estetic, ci sexualitatea pornografică din lumea

galaxia cărților

presei și a politicii, exprimată cel mai adesea în limbaj argotic. De altfel, ipoteza unei conspirații, care acționează prin intermediul unor "instrumente" sexuale (secretara Tina, funcționara de la Ministerul Culturii Amelia Stancovici Duduleanu, prostituata-"artistă" Daniela Negru, colonelul sereist Viorica Burete) planează mereu deasupra întâmplărilor, iar senatorul recunoaște că "suferă" de paranoia, în mod justificat într-o țară controlată de mai vechea și mai noua "Secu".

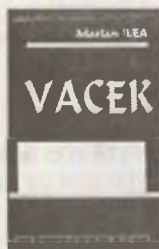
Intriga romanului - un roman de scandal, care va stârni scandal, în cazul în care vor fi citite cele 350 de pagini, scrise cu dezinvoltură într-un limbaj intelectual-argotic - rezidă într-o aventură amoroasă care ar face cinstire oricărei pagini de ziar: după o recepție, senatorul petrece o noapte cu o translatoare hispanistă, pentru ca dimineața să o descopere moartă (de fapt doar sedată, ca avertisment ori pentru a-l compromite pe senator). Doamna colonel din Securitate care îl ajută în mușamalizarea afacerii îi cere în schimb introducerea unei nepoate la facultatea particulară "Traianus", unde și senatorul are cursuri. Trafic de influență, afaceri cu licențe în domeniul audiovizualului, presiuni, diversiuni din partea "colegilor" de partid sau a inamicilor politici, ședințe la Parlament, hărțuiri sexuale (din partea secretarei, dar nu numai), afaceri cu dosare, rețele de prostituție în dosul unor afaceri de impresariat artistic. Înainte de conferința de presă în care Breviman urma să facă dezvăluiri importante, i se încenează un accident rutier, în care orbește. Din acest moment, personajul trece printr-o criză de identitate: din om politic, dintr-un dominator și un om de acțiune redevine un intelectual, un dominat, un pasiv. Își păstrează însă funcția și banii, motiv pentru care îl și vizitează, cu aparente scopuri de caritate (mai ales sexuală), secretara și una dintre "colaboratoarele" prietenului Boni (patronul ziarului "Patima" și al rețelei de prostituție), ucis pentru că

îi furnizase senatorului un dosar cu informații prețioase.

Perioada de orbire este una de deliberare interioară - romanul se transformă, la pagina 200, din monolog interior în dialog de tip maestru-discipol, rolul discipolului fiind jucat de tânărul asistent pe care senatorul îl angajează pentru a-i ordona eseurile. Senatorul înțelege acum insignifianța rolului său - el este ținut în *stand-by*, asemenea întregii societăți românești, într-o iluzorie așteptare a schimbării în bine.

Finalul, oarecum grăbit și schematic, coincide cu revenirea vederii în urma unui alt accident-încenare, dar și cu hotărârea unei orbiri-indiferențe simbolice.

Stand-by constituie un pariu câștigat, nu doar prin ancorarea prozei românești în realitatea (inclusiv verbală) postdecembristă, dar și prin modalitatea inedită a discursului, un monolog-fluviu joycean, fără pauze, fără semne de punctuație, fluent, truculent, perfect viabil pe parcursul a 350 de pagini. O adevărată provocare pentru un autor, dar și pentru cititorul "înfrânt".

Marian Ilea

Vacek

Editura Dacia, 2002

Romanul lui Marian Ilea are o prospețime, o simplitate și o limpezime care amintesc de prozele lui Kundera ori Hesse. De altfel, nimic românesc în acest roman (tematică, stil ori complexe stilistice, problematică etc.), care ar putea foarte bine să aparțină oricăreia dintre literaturile central ori est-europene.

Vacek este un mic roman "internațional", o parabolă despre lupta dintre bine și rău, înțelepciune și nebunie, frumusețe și urâțenie, credință și necredință, dragoste și ură, de un farmec și o poezie discrete, scris cu sensibilitate reținută și cu ironie indulgent-melancolică, într-o limbă literară care are pe alocuri adâncimea simbolică și frumusețea limbii române din **Biblie** ori **Psaltire** (în această limbă ritualică, religioasă se află și "românitatea" acestei cărți despre un oraș ceh).

Romanul este construit pe trama dramei cristice: destinul cristic este asumat de un cleric (întâi cardinalul Parsuzay, care îi transmite misiunea sa băiatului Joseph Kollowitch, care la rândul lui va ajunge episcop de Medio-Monte, pregătindu-l pentru același destin pe tânărul

Laszlo Rakoși). Răul, forța distructivă sunt reprezentate de un personaj laic, Vacek Syrov, inspectorul șef al poliției din Medio-Monte, care nu este nici el, în fond, un personaj negativ ori antipatic, doar că îi lipsește dragostea și îi prisosește ura sau, parafrazând una dintre frazele emblematice ale celui alt personaj malefic, Mylena Rady Syrov: din lupta "egoismului contra altruismului" a ieșit învingător cel dintâi.

"Acțiunea" se plasează în orașelul ceh Medio-Monte (germanofob, eteroclit etnic, cu cehi, unguri, români, albanezi etc.), probabil pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Acțiune, propriu-zis, nu există, doar mici întâmplări, unele tragice, dialoguri cotidiene și pline de tâlc între personaje mărunte (Vacek, creditorul Ferenc Rakoși, comercianții-asociați Grüntag și Brach), amintiri din copilăria episcopului Kollowitch, fragmente din cugetările sale, rapoartele de activitate ale lui Vacek către Ministrul de Interne de la Budapesta, diverse depoziții și note informative ale altor personaje, precum cea a minerului Papp Gheza (ultimele, transcrise cu italice, pentru a se delimita discursul auctorial de relatările unor naratori întâmplători). Dacă episcopul încearcă, prin forța exemplului și prin acțiunile sale (predici, Cerc de lectură, discuții) să determine o renaștere morală și spirituală, Vacek i se opune cu tărie, văzând în el centrul unei conspirații oculte împotriva liniștii obștești.

Finalul romanului conține un ambiguu mesaj bogomilic, de coexistență ciclică a binelui cu răul. Episcopul moare după ce l-a pregătit pe micul Rakoși pentru destinul cristic, misiunea tânărului discipol fiind înscrisă într-un testament care reînnoiește testamentul-pergament primit odinioară de la cardinal și purtat de episcop toată viața împrejurul trupului (monahii poartă împrejurul pieptului un astfel de petic de material brodat cu inițialele lui Hristos). Vacek nu reușește să uzurpe autoritatea morală a episcopului, orașul pare a se purifica, dar nu pentru mult timp - în același an, după o dispariție de câteva luni de la moartea episcopului, malefica Mylena se reîntoarce în oraș.

**raluca
dună**

**Adrian Dinu
Rachieru**

Alternativa Marino

Editura Junimea, 2002

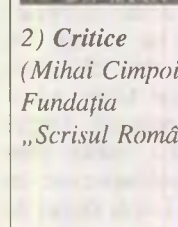
Cartea lui Adrian Dinu Rachieru nu este o monografie despre reputatul comparatist Adrian Marino, ci mai degrabă un studiu despre *modelul Marino* în cultura română: autorul total, cu propensiuni spre sistemic și monumental, scriitorul-fondator, continuator al liniei maioresciene, încrezător în utopia europenismului culturii noastre, pe care încearcă să o traducă în realitate prin proiecte ciclopice.

Modelul Marino reprezintă, în viziunea autorului, o alternativă europeană la critica românească de rit balcanic, amatoristă, impresionistă, în variantele ei de bază critică de cafea sau jurnalistică, mai mereu partinică, subiectivă și cu bătaie scurtă. Alternativa Marino este alternativa unei culturi sistemice, raționaliste (și nu "poetocentrice"), construite organic pe principiul continuității, al duratei și al autenticității.

Cele cinci capitole ale cărții (**Provocarea lui Eliade, Modernism și postmodernitate, Între două lumi: autohtonism și europeism, Soarta discursului terț, Rezistență și valoare**) urmăresc probleme-obsesii ale culturii române, definind "programul" reconstrucției ideocritice a lui Adrian Marino.

1) **Fiica mea, America**
(Ileana Cudalbu), roman,
Editura Libra.

2) **Critice**
(Mihai Cimpoi),
Fundatia
„Scrisul Românesc“

3) **... peste mări și țări...**
(Florentin Smarandache),
Editura Perpessicius

Cum se rezolvă câte o problemă

alexandru george

Cred că toți locuitorii Bucureștilor, care au depășit un anume grad de cultură, sunt înclinați să recunoască în acest oraș, dacă nu unul „frumos”, unul care posedă locuri frumoase, case și monumente de interes istoric și artistic, ba chiar și opere de artă propriu-zise risipite prin parcuri, prin scuaruri sau pe la răspântii. Te izbești, ori dai peste ele, mai ales în zona veche, istorică, deși distrugerile au fost sub ochii noștri numeroase, iar cele din trecut, invaziile străine, incendiile, cutremurele de grad foarte înalt îl devastau periodic și anume cam la fiecare generație. Ce a mai rămas, mai ales după barbara acțiune a comuniștilor, trebuie păstrat, dar nu numai prin realitatea materială a unor ziduri încă în picioare; e vorba să dăm și un anume sens acestor relicve și ambianței în care ele se află nu întâmplător situate. (Eu cred, pe baza unei îndelungi experiențe nefericite, că e de ajuns să schimbi destinația unei clădiri, s-o transformi din locuință în instituție publică, pentru a fi făcut primul pas spre distrugerea ei.) Există și persoane mai deosebite care afirmă că însuși orașul nostru e un muzeu, ceea ce nici măcar mie, dispus mereu să-i valorific artistic și valorile culturale, nu mi-ar veni să spun. Desigur, gusturile nu se discută, dar se poate face acest lucru pe baza ei realități sau a alteia. Există o veche și larg răspândită prejudecată, după care distrugerile operelor civilizației sunt cauzate mai ales de barbarii care, veniți din afară, în primul rând năvălitori; ceea ce s-a întâmplat cu capitala noastră în timpul comunismului probează mai curând altceva: că acești

zeze sălașe, bordeie sau colibe. Abia în veacul nostru a apărut barbaria științifică, a reglementărilor, a măsurilor, a proiectelor elaborate de specialiști.

... La toate acestea m-am gândit mai de mult, dar mai ales de curând, văzând marile lucrări de asfaltare, de reamenajare a unor piețe și străzi, operații care sunt numite în limbajul oficial, totdeauna meliorist, „îmbunătățiri”. Lucrările „au demarat”, cum sună o vocabulă dragă multora din mass-media de după decembrie 1989, simultan, fără nici o grijă față de necesitățile de circulație, de deplasare a milioane de oameni; zelul a cuprins toate sectoarele și toată inteligența primarilor - dl Bănescu fiind parcă nepăsător în ocurență, deși nu cred că nu s-a implicat în calitatea lui de „mai mare”. Pe scurt, s-a produs astă toamnă un haos, afectând mai ales pe cei obligați la punctualitate, elevii în primul rând, căci tocmai se redeschisese cursurile școlilor și sutele de mii de părinți s-au trezit în fața unei situații cel puțin neașteptate. Timp de mai bine de o lună, eu cel puțin a trebuit să-mi calculez itinerariile, să evit zone importante, să folosesc un lanț de mijloace de transport în locul unuia singur. E a nu știu câta oară când trăiesc într-o unică viață această nebunie în orașul meu muzeu, cu speranța că și aceasta va fi ultima, deși mi-e teamă că noul strat de bitum vărsat cu calcul peste cel precedent se va transforma după un sezon cu normale intemperii într-unul de marmeladă sau va prezenta atâtea denivelări și gropi încât l-am putea propune la frontierele țării ca să ne apere de numeroșii noștri dușmani veniți cu tancurile.

Să te mai întrebi cât costă aceste noi „îmbunătățiri”, cine le plătește, cine răspunde când se dovedesc nepractice și trebuie repetate e o treabă de copil. Cetățeanul plătește, sau „oamenii”, cum îi numesc comuniștii, căci e doar spre binele lor. Există niște planuri abstracte în birourile Primăriei și ele impun tocmai pentru aceasta, nimeni nu le mai discută, în regimul iresponsabil și autoritarist care domină viața publică în Capitală și în întreaga țară. Grație lui se admit construcții care copleșesc tot ce e în jur, precum monstruoșitatea care a apărut pe

locul fostului Hotel de France, iar o alta, și mai grozavă, se va edifica în locul fostului Teatru Național, pe Calea Victoriei.

Indiferent de utilitatea sau eventual „frumusețea” acestor construcții, ele au un efect copleșitor, acela de a strivi ceea ce a fost clădit mai dinainte și de a aglomera cu încă vreo câteva zeci de mii de indivizi cu mașinile lor o zonă centrală și așa sufocată de înghesuală. Or, până va veni vreo salvatoare linie de metro, străzile trasate acum mai bine de un veac sunt chemate să facă față unui trafic sporit mult peste orice prevedere. Și, cum degajarea nu e de sperat să se producă altfel decât prin nimicirea (printr-un eventual război) ce se poate face e să nu lucrăm în sensul contrar.

Am mai scris în anii de după Eliberare despre aberația ridicării străzilor prin necurmata turnare de bitum, ceea ce pare o soluție foarte simplă, dar a dus în ultima sută de ani la o înălțare cu aparenta scufundare a celor mai vechi clădiri, mai ales a monumentelor de artă: exemple sunt câte vrei, de la Biserica Batiște și Spiridon Vechi, Doamnei, dar și Sfântul Gheorghe-nou, dar cel mai frapant la Palatul Regal, o clădire totuși măcar arătoasă. Am propus (inclusiv domnului Al. Beldiman, președinte pe atunci al Uniunii Arhitecților) nu numai stoparea acestei aberații, dar și anularea ei, prin excavarea și readucerea străzilor la vechiul lor nivel care, pe Calea Victoriei, trebuie căutat la mai adânc de un metru. Desigur, e mai simplu să torni ceva pe deasupra, anulând astfel unele neregularități, e și mai ieftin. În aparență, pentru că astfel se desființează practic vorbind rigolele, iar trotuarele trebuie și ele ridicate, recte refăcute. Așa s-a ajuns ca la majoritatea caselor vechi să pătrunzi în curte coborând, Casa Melik fiind cel mai vechi avertisment. (Să ne gândim însă și la Palatul Sutz, dar și cel regal, care, prăvălit într-o râpă, reprezintă o... culme!)

Dar cu cine să discuți despre toate acestea? Hotărârile se iau oricum în secretul unor cabinete inexpugnabile - deși se pare că, de pildă, grație intervenției opiniei publice, s-a renunțat la aberantul proiect de a strivi Ateneul plasându-i o clădire de câteva zeci de etaje, care urma să se înalțe prin preajmă, desfigurând toată zona și aducând acolo un plus de mii de oameni și de autovehicule.

... Dar vorbeam de artă, domeniu în care se discută totuși. Mă gândesc la mai marii urbei noastre și la înaltul lor nivel de inteligență artistică: ei sunt niște esteți și, ca atare, indiferenți la ce spune plebea ignorantă și insensibilă la sublim. Pentru un estet, o operă de artă nu se adresează „publicului” (asta chiar ar compromite-o) și mai ales nu trebuie să aibă nici o valoare practică: prostimea nu e chemată să vină cu pretențiile ei, așa cum a obișnuit-o mentalitatea democratică. În felul acesta problema nu se închide; nu e nici o problemă.

opinii

barbari erau de fapt înlăutru. Nu a lipsit nici „proletariatul extrem”, cum îi spunea Toynbee, dar cel intern a acționat parcă mai eficient: diferiți tovarăși care au răsărit din același sol aveau în comun cu cei aduși de comunism aceeași mentalitate: că viața e o pradă, că trebuie în mod just să se folosească de bunul altuia, de la mobilier și locuințe, la cartiere întregi pe care le-au luat în eternă folosință”, perpetuată până în cazul de față. Rezultatele s-au văzut, modificarea fizionomiei orașului e doar o mai îndepărtată consecință.

Dar mai e de menționat o calamitate pe care n-au practicat-o în Antichitate invadatorii: cei care distrugau monumente de mare valoare artistică o făceau pentru a folosi „materialele” recuperate ca să-și improvi-

Atracție fatală, roman angelodemonic

geo vasele

De două ori distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (**Maratonul învinșilor**, 1997; **La marginea lui Dumnezeu**, 1998), Gabriel Chifu este unul dintre rarii poeți actuali ce, trecând cu arme și bagaje la proză, este chiar prozator, și chiar romancier, nu numai prin seriozitatea și dicțiunea mesajelor întrupate epic, ci și prin edificiul narativ, pentru care, evident, trebuie un al șaselea simț (al artistului jucător de șah?). Gabriel Chifu dispune de acest sentiment cybernetic (de unde, se pare, românescul *chivernisit*), altoit pe un credo estetic, rețetă naratologică (*sui-generis*). Autorul recentului roman **Povestirile lui Cesar Leofu** (Cartea Românească, 2002, 204 p.) simte nevoia să-și prevină cititorul într-o finală *Addenda* despre firescul intruziunii *lunii spirituale, celeste* în viața omului, precum și despre rolul exagerării artistice în legitimarea deplină a realului. Foarte jucată este relația între protagonist și narator într-un quiproquo al emitenților de ficțiune, o molipsire prin substituie de dragul *efectului* asupra cititorului. Oricum, narațiunea canonică, liniară nu este abandonată, de vreme ce ea continuă să asigure succesul unor romancieri

stop cadru

străini tip Pascal Quignard, P. Süskind, D. Lodge, V. Evangelisti ș.a.m.d., **Povestirile lui Cesar Leofu** fiind dreapta cumpănă între expunerea în limitele verosimilului învâluitor, și saitul firesc în fabulos, angelo-demonologie, terifiant, purificare, conform exigențelor esteticii uluirii postmoderne: scenarii ludice, amare, profetice, ireproșabile din punct de vedere stilistic.

Să ne lămurim mai întâi în privința numelui **Cesar Leofu**. Ce semnază regia acestor povestiri, înglobând-o pe a sa (printr-un soi de fagocitoză) în toate celelalte. Leofu, alias *Le fou*, nebunul, intuit a fi așa și pe deasupra și *psihopat* chiar de șeful său ierarhic din *Sistem* (a se citi securitate), este un paranoic și cum vom vedea, un criminal în serie. Crime pasionale ale unui torționar cu veleități filosofice, și chiar demiurgice, ce, din cauza puterii discreționare, relațiilor și banilor de care dispune, își îngăduie să se joace de-a satanistul, prin zecile de măști, roluri și scenarii sub care apare, cu viața și destinul celorlalți. Fie că e vorba de soția lui, Chiara, de cele trei Clara (bunica, mama, fiica) ce l-au refuzat, de profesorul V. Oricum, dublarea multiplă a lui Leofu este credibilă și pasionantă, inclusiv cea între oniric și clar-obscurul ce califică un real dezolat, în care nu mai miră apariția la ușa apartamentului a unor spiriduși ce oferă promoțional poțiuni de întinerire, ulterior pe valută. Cesar Leofu, deghizat după 1989 într-un simpatic pensionar, este misionarul propriilor obsesii, între care cea de-a viola intimitatea celorlalți merge mână-n mână cu cea de a-și verifica și exercita puterea asupra minții și inimii contemporanilor săi. Leofu este un lider *talentat* ce se folosește de figuranți, spre a le decela mimetismul, și un strateg al comunicării ce captează și dislocă atenția audienței, modelând-o după propria voință. Este un artist al manipularii comunității amorfe, în care vede o multime de cobai obedienți propriilor scenarii apocaliptice. Este un narator senzaționalist într-un perpetuu rol de compoziție, un travesti al derapajului psihotic ireversibil. Bântuit de fantasmale erotice ale adolescenței (amintind de *monștrii* fellinieni sau de imaginarul baudelairean din *Le jeune géant*), castrat în frustrarea lui iconcentă (vezi episodul din cabinetul dentar), jignit în orgoliul de *soupirant* oniric la mâna (ultimei) Clara, se decide

să-și pedepsească rivalul, nu altul decât profesorul V. Recurge la aparatul specifică din garsoniera secretă, la filaj voyeurist; oripilat de normale scene sexuale, Cesar Leofu nu-și poate reprima o disertație asupra propriei individualități suverane, *nietzscheene*, gata să devină ingerul negru al vendetei. Nu fără să recurgă la delatorul din vocația Velicu, fostul său subaltern, acum colecționar al tuturor joscnicilor din acel oraș de provincie, personaj demn de a deveni el însuși protagonistul unei alte cărți. Confesiunea epică a lui Cesar Leofu devine frisonantă de-a dreptul prin sinceritatea patologică cu care își conturează portretul „artistului” la tinerete. Recrutat încă din facultate în Sistem și încadrat în Centrala de la București, este un iconodul al lui Stalin, ateu convins și diabolic bricoleur în suferința celorlalți, în calitate de sadic anchetator. Metamorfotic încă de-atunci, Leofu se identifică la nebulie cu Sistemul, ce vine ca o mână obsesiilor lui negative de torționar cu sentimentul gratuității. Prima sa victimă memorabilă este Clara, pentru care văzând-o, face un *coup de foudre*, are revelația *mării iubiri*, consoarta sa Chiara nefiindu-i mai mult decât un *câine credincios*, o posesivă din devotament. Clara, sub asediul îndrăgostitului diabolic, rămâne neclintită, nu cooperează. Drept care va fi pedepsită (torturată) pentru trufia ei, și ucisă *din iubire*. Avem aici întreaga semiologie a sadicului cu complexe sexuale, ce-și trăiește crima ca pe un elixir al fericirii, ca pe o izbândă luciferiană și orgasm apoteotic. Megalomanul narcisic nu exită să-și proclame *amoralismul*, regretând că și el, genial manipulator de vieți, este, ca toți ceilalți muritor, vulnerabil din punct de vedere biologic. Va recurge în final, în disperare de cauză, la un *elixir* al vieții fără de moarte, ce se va dovedi o șarlatanie, bineînțeles. Fanatic al Sistemului și maestru al întruhipărilor mistificatoare, Leofu este trimis la Paris cu misiunea de a reduce la tăcere celebrul cuplu Monica-Virgil, prilej cu care o va cunoaște pe Clara, fiica victimei lui în anii '50. Cesar, în travesti de transfug, o ademenește îmbrățișându-i cauza, având însă grijă să-și ascundă sentimentele. În fine, Clara i se oferă; Cesar, în preajma șanse sale mistice, are viziunea însângerată a mamei și se blochează sexual. Neputința va fi declanșatorul pulsivității criminale; o dată ucis, obiectul dorinței devine altarul necrofilului.

Revenim în anii '90. Benignul nostru pensionar aflat pe urmele *ultimei* Clara, narează cu anticipație scena întâlnirii cu obsesia erotică de-o viață, fiind la fel de algebric în detalii, ca și eroul lui Mishima pregătindu-se să incendieze *Templul de Aur*, aici frumusețea unei femei cu *un ochi căprui și altul auriu*. Pentru cel ce nu ezită să-și revendice ascendența într-o familie de spirite geniale (de la Socrate la Dostoievski și Foucault), *cununia absolută* cu Clara, adică moartea acesteia, este sinonimă cu același orgasm demențial sub imperiul crimei. Vampir și sucub totodată, Leofu trăiește clipa de grație a maleficului sub care se născuse. Dar, vai, contractul cu Diavolul expiră, de unde și îmbătrânirea bruscă, obnubilarea memoriei, demența senilă a protagonistului-narator, și moartea lui aproape idilică ce-l surprinde în rolul de pensionar ieșit să ia aer în parc.

Ambivalența lui Cesar Leofu, între vocația de criminal, fanatic exponent al poliției politice cu grave deviații de comportament sexual, și talentul de a manipula și imagina scenarii și vieți precum și amoralismul său aproape demiurgic, este chiar captivanta și temerara ambiguitate pe care își sprijină arhitectura narativă Gabriel Chifu, lăsându-și cititorul să distingă și să aleagă între delirul paranoicului ce-și transferă obsesiile în viață, și imaginarul artistului genialoid ce-și strunește pulsivitatea și voluptățile în performanțe epice, poetice, cromatice sau muzicale.

Paralel cu acest fals tratat de demonologie, se desfășoară povestea Chiarei (consoarta lui Cesar), ce, aflând cu ce satanic și felon bărbat convie-

țuește (locul jurnalului ascuns arătându-i-se prin revelație), se îngroapă de vie într-un somn netulburat, comă profundă sau letargie ce-o fi fost, drept care e transferată la cununa ei, Valeria, pensionară într-un liniștit orășel de munte. Și iată că într-o bună zi bate la poartă Serafim, oferindu-se s-o ajute la treburile din gospodărie. Treptat se va dovedi că, așa cum însuși numele sugerează, Serafim era mesagerul lumii celeste, întrucât insomniac ce noaptea își făcea de lucru la laptop Venise dinadins pentru a o veghea pe adormita Chiara, dar și pentru Valeria, femeie cu frica lui Dumnezeu, avatar probabil al Martei biblice. Numai ce maleficul Leofu își dă duhul și blestemul se destramă. Chiara se trezește din somn în chip miraculos, misiunea lui Serafim pe pământ fiind îndeplinită. Nimic mai firesc și mai atașant, căci Gabriel Chifu ne spune exact povestea pe care am fi vrut s-o auzim.

O a treia parte a tramei narative este romanul de dragoste între Clara III și profesorul V., o seamă de secvențe cu lumini și umbre purgatoriale. Reparcurgem în *abstract* toate romanele de dragoste ale lumii moderne, autorul evoluând pe firul unei fine echilibrice între solemnitate, persiflare și telenovelă rafinată, tratând în cheie critică și exegetică toate cuplurile celebre prin focalizarea cuplului autohton. Avem toate ingredientele și încă ceva pe deasupra: confesiune tip *mon coeur mis à nu*, luciditate predictivă, abolirea logicii prin exaltarea

hazardului și predestinării, atracție fatală, vertij biunivoc, *erotopaegnia*, căderea normelor morale, jubilație, extaz. Dar și desvărire, felurite dileme între fericire egolatră, evadare în aventură, și datorie etică, reprimare, urmarea fiind supliciu despărțirii, și apoi din nou pasiune devastatoare. Tot timpul avem impresia că se parodiază un palimpsest de texte ilustre, cu eroi și eroine ce și-au sondat propria hartă sentimentală, au tânjit la absolut, fără să aibă puterea să-i suporte puritatea, decăzând în incomunicare, suspiciune, anularea personalității. Clara preia ștafeta narativă de la amantul ei, de-acum copleșit, și se povestește pe sine, cu elevată dicțiune; elanul celui *innamoramento* euforic se frânge brusc, sub spotul critic, în deznădejde. Naratorul însuși preia ștafeta și ne confirmă faptul că Clara a divorțat, spre deosebire de chinuții ei partener (condamnat la dispariție misterioasă prin depresurizarea spontană, *spontaneous combustion*), ce-și pune tot felul de probleme, între care dacă sexul e o soluție de regăsire a comuniunii platonice; cade în extrema cealaltă a anticipării acuplării prin recurs la caricatură, de unde și primul său eșec, din exces analitic. Așadar, un roman de dragoste ce se termină prin moartea amantilor, atinși de aripa otrăvită a Tartorului infernal. În viață rămân Chiara și Valeria, cele două femei atinse de aripa angelică a lui Serafim, promotorul unei reforme în rândul îngerilor învinuți de oarecare delăsare duhovnicească. Cu atât mai *vinovată*, cu cât oamenii au din ce în ce mai mult apetența și rafinamentul răului. Spre deosebire de ingeniosul romancier Gabriel Chifu, ce are rafinamentul binelui și al romanului bine scris.

șlagăre de concentrare

am și eu o afacere pe lumea asta:
mă dau specialist în nenoroc.
am un birou a-ntâia, la subsol,
pe lângă cimitirul armenesc.

nu-s mulți clienți, nu vezi lumini de baluri.
și-ntâi de toate, ceea ce-i învăț eu
pe ăștia ai mei e să nu fie foarte fericiți.
nici n-ar avea cum, dar asta e altă treabă.

de fapt, la firma asta a mea,
nu lucrăm să facem oamenii fericiți,
ci doar cel mult să-i ușurăm de prea multă
nefericire.
să aducem nefericirea aproape de fericire,
să ușurăm binele de prea bine
și răul de prea rău.

m-au căutat unii să-mi cumpere afacerea:
într-o zi s-ar putea să aducă bani buni.
dar acum e încă prea devreme la noi.

și nici afară n-avem încă
un partener serios,
deși o putem exporta pe bani grei.

rem mai multă nefericire decât
cehia și ungaria la un loc,
ardealu-i al nostru, ce mai,
suntem poate singurii care pot exporta
nefericire pură ca heroina -
a occidentalilor e contrafăcută de mult.

mare pagubă că românia
nu știe vinde ce are mai bun,
iar or să ne-o ia alții înainte,
pentru că norocul nu vine de două ori,

și-atunci or să schimbe iar guvernul,
crezând că acolo e buba.

*

până mai ieri, am fost sigur că sufletul
stă sub inimă
sau puțin lateral, în locul gol dintre ea
și plămâni.
*mplinisem 40 și tot mai credeam
că sufletul locuiește
într-un spațiu gol - bineînțeles, tot în piept,
tot sub inimă
sau lângă ea.

numai că, dragul meu, într-o zi de marți,
după ce tocmai împlinisem patruzeci și unu,
atenția mea măruntă, dușmanul de moarte
al celei mari,
a coborât ceva mai jos: stomacul
începuse să-și facă de cap și neliniștea
începuse
să se-adâncească.

așa am descoperit că ticălosul de suflet
nu se mai afla la locul lui.
coborâse adică și el spre stomac,
acolo unde mă durea cel mai tare.
la patruzeci și unu mi-am dat seama
că sufletul merge acolo unde e durere.

iar când aocolit ficatul, ratându-l,
am zis că, iată, sufletul poate fi înșelat,
numai că el se mutase sub bilă,
unde amurgul încă nu se lăsase.

ei bine, din clipa aceea, bila n-a mai rezistat.
și dacă până mâine dimineață
sufletul va coborî mai jos de intestine,
pot crede că nu trupul e greu, ci sufletul
și că de suflet moare omul, nu de trup.

înainte de execuție, el și călăul lui
purtau o discuție de o nesfârșită tandrețe.
îi spuse că era din nord,
celălalt îi răspunse că avea și el rude acolo.
unde anume? păi înspre șomcuta mare.
ei, șomcuta mare, păi el făcuse acolo liceul.
păi și astălalt făcuse liceul acolo.
în șomcuta?
chiar în șomcuta.

bine, dar eu mă trag din vărai.
și tatăl meu se trage din vărai.
din văraiul de lângă șomcuta?
din singurul vărai care există,

ioan es. pop

din văraiul de lângă șomcuta.

ei, dar pe tatăl dumitale nu l-o fi
chemat pop.
ba da, pe tata îl chema chiar pop
și s-a născut chiar în vărai
și are 73 de ani, deci s-a născut
chiar în 1930.

nu există doi să se fi născut în vărai
în 1930 și să se numească pop.
firește că nu, singurul pop
născut în vărai în 1930 e tatăl meu.
puțin probabil, zice el, ăla e tatăl meu.

o fi o greșeală, eu sunt născut
în 1958 și numai un pop
s-a născut în '58 în vărai cu numele meu.
te-oi fi născut altădată, pentru că,
din '58, numai eu sunt cu numele ăsta.

dar eu m-am născut pe 27 martie.
și eu m-am născut pe 27 martie.
pe mine mama a vrut să mă lepede
pe locul gol dintre vărai și valea morii,
să nu existe martori.

nu, nu, știu de la tatăl meu,
cel pe care voia să-l lepede eram eu,
și chiar pe locul gol dinspre valea morii voia să
mă lepede.
știu asta bine.

până dimineață mai sunt trei ore. zi-mi:
să-i zic ceva lui tată-tău de tine?
n-ai ce să-i zici, nu-l cunoști,
tatăl meu locuiește în vărai la numărul 11.
n-are cum locui tatăl tău în vărai
la numărul 11, acolo stă tatăl meu.

și de fapt ceasul de spovedanie s-a încheiat.
iar eu nu-mi fac decât meseria.
până la execuție mai ai tot atâta timp
cât de la execuție încoace,

hai, noroc, că vine schimbul
și eu doar cu atâta am putut să te-ajut,
noapte bună-n astea trei ceasuri câte ți-au mai
rămas,
trebuie să ajung și eu pe-acasă.
somnu-i somn, mâine vine
altul la rând.

*

spui că vom învia cu trupul
și ne vom întoarce
toți pe la casele noastre, așa că înainte
de-a pleca
trebuie să lăsăm lucrurile în rânduială,
pentru că așa cum le vom lăsa le vom și găsi.
să ne grăbim deci, vremea este aproape.

eu pot zice că sunt pregătit. las casa curată
lună,
o groază de bucate-n pod, vitele țesălate
și hrănite,
în pivniță vin mult și bun, curtea
plină de orătânie,
chiar și niște bani la țescherea, ba poate
până atunci voi reuși să-mprejmuiesc cu gard
toată curtea și grădina și pământurile
pentru arătură.

pot zice că mă voi întoarce la toate de-a gata.
voi tăifăsuși și mă voi desfăta cât va fi
ziua de lungă.
dar dacă pe pârăul din spatele casei
va curge și-atunci sânge ca și-acum?

*

dacă nu mi s-ar fi repetat tot timpul
că sunt muritor,
poate că n-aș fi murit. poate
aș fi înființat o altă moarte.
poate o altă credință, oricât de măruntă,
mi-ar fi fost destulă pentru a pluti.

dar am crescut, ca orice om îngrozit,
în religia morții.
o moarte care nu vine din eșecurile noastre
ci dintr-o proastă deprindere,

din resemnarea că dac-ai învățat să mori
e musai să mori.

numai că ți-am spus eu, vere,
e puțin probabil să mori când mori:
o celulă ori poate mai multe
rămân să te frământă mult după aceea

și abia când dispar. după cinci mii de ani,
te vei odihni, ticălosule.

vasile andru

Pe cât de iscusită era Demetra în semantica iubirii, pe atât de timorată și panicată era de proba ritual-amoroasă pe care trebuia s-o treacă înainte de operația soțului.

Deși emancipată - ca să folosesc un termen curent - și fără rigidități sau entrave pseudo-puritane, Demetra era tot mai neașezată pe măsură ce se apropia ziua.

Marti dimineață, cu două zile înainte de operație, ea a avut prima întrevvedere cu profesorul.

Mergeră să-l întrebe dacă operația a rămas fixată pe vineri sau pe joi - căci survineau

cerneală proaspătă

ajustări calendaristice de ultimă oră. În principiu, după prima programare, ea știa despre data de 12 ianuarie, vineri.

A intrat în cabinetul profesorului.

Acea primă întrevvedere a fost scurtă, câteva replici, câteva senine monosilabe. A spus: Da, operația va fi joi, 11 ianuarie. Și ea: câteva propoziții din care să se înțeleagă că terenul psihic este relax, așteptarea ei este relaxată.. ba chiar ridicată la puterea întâmplărilor de soartă..

Demetra vădea un aristocratism autentic, un aer de tatonare elegantă, un aer de alteță - care îi bruia feminitatea; iar aceasta era o nuanță nouă în „cazuistica“ profesorului, prevestind nu doar o „încărcare“ în vederea operației, ci chiar un eveniment psihic. Evident, este greu să produci eveniment psihic unui drogat al meseriei sale, unui om căruia lumea profană nu-i producea nici un fel de reacție, el neștiind nici măcar că trăiește în ea.

A fost așadar o întâlnire scurtă, promițătoare, pregătitoare, să zicem așa, înainte de „messa albă“ de joi.

Demetra îl vedea pentru prima dată de aproape. Până acum, l-a zărit doar pe culoar, trecând repede. Acum îl vedea în acest cabinet foarte strâmt, obligându-te să stai foarte aproape de el. I se părea absent. I-a repetat că este soția pacientului Theo Alban. Doctorul Vlad privea mereu peste umerii ei. Demetra a avut mereu senzația că doctorul nici n-a văzut-o.

Nu prevedea cum vor decurge lucrurile, joi. O clipă i-a trecut prin cap s-o introducă în dramă, sau în diagramă, pe frumoasa ei

Operație pe creier sau Eros și thanatos

soră, femeie liberă.. Dar alungă repede acest gând, acest amestec în karma surorii sale.

„Nu-mi displăcea profesorul Vlad“, avea să-mi spună Demetra mai târziu. Îmi plăceau felul lui de a fi, de a privi, de a vorbi..“

Înțeleg că curiozitatea, ineditul, nota de trans-uman, te împingeau spre profesor. În același timp, Demetra simțea că lucrul *acela* intim nu-i posibil.

Pentru că operația era așteptată cu tensiune de toată familia, nu am mai stat să vorbesc cu Demetra, nu am întrebat-o despre conținutul acelor întâlniri. Și nici despre a doua întâlnire - cea de joi -, care trebuia să fie hotărâtoare... ritualul orfic. N-am întrebat-o nimic. De altfel, eu nu iscodesc omul, ci-l las pe el să-mi spună ce vrea și cât vrea.

Abia peste câțiva ani (cinci? șase?) avea să-mi spună Demetra cum au decurs lucrurile.

Așadar, mi-a povestit:

- Să înțelegi că componenta afectivă nu există în lucrul *acela*. Trebuie să știi că profesorul nu-și privește niciodată pacienții. Filmele tomografice ale acestora sunt rudele. Nu privește niciodată față în față. Vede fără să privească. Eventual se uită într-o direcție perpendiculară pe cea pe care întâmplător s-ar putea să te afli. El nu ți se adresează ție în momentul în care vorbește despre pacient, despre tine, despre creier, sau când pune un diagnostic. El doar șoptește ceva, vorbește mai degrabă singur. De aceea spun că nu există componenta afectivă a „apropierii“. Poate că el simte vreo vibrație internă.. ce știi eu? Cabinetul în care-i primea pe pacienți era situat undeva într-un holșor strâmt, situat sub o scară, aveai senzația că nu poți face nici o mișcare acolo, necum să evadezi.

- Asta-mi amintește chilia! zic. Locul de canon e totdeauna strâmt.

- Nu chilie. Acolo erau înghesuite diverse lucruri, chestiile astea de consum medical, mască de operații, mănuși, filme medicale, fișe, halat, cărți.. Deci am pătruns în încăperea. Am stat maximum trei minute. L-am întrebat pe profesor, fiind atunci destul de timorată, dacă Theo va fi operat joi, așa cum auzisem. Profesorul a spus: „Da, o să-l operăm pe soțul dumitale joi“. După care... el a întins mâna către mine, mi-a luat mâna îndreptând-o către zona lui genitală. Sau așa credeam eu că vrea să facă, socotind după traiectoria mâinii. Eram atentă, sau să zic transportată. Oricum, nu am lăsat să ajungă mâna mea acolo - dacă totuși acolo voia să ajungă și i-am deturnat mâna -, dar nu stângaci sau jenat cum ar face o pudică speriată.., ci am deturnat lent și suplu traiectoria mâinii sale, ridicând-o încet spre buze. Și

i-am sărutat-o.

- Interesant, zic, ca să-i dau Demetrei un tempo de respirație în relatarea scenei.

- Da, i-am sărutat mâna. El a fost brusc descumpănit, surprins, bucurat surprins, gratulat evident. Gestul era nou, dar foarte firesc: sărutam mâna maestrului, mâna care avea să-l opereze pe Theo, deci făceam un gest datorat unui sacerdot al bisturiului. Iar el era surprins, poate i se mai întâmplase, dar altfel, adică poate i se mai sărutase mâna, dar din disperare, sau din recunoștință. La mine a fost altfel, a fost filial și pios, așa zice, e o deturnare de la genital la sacerdotal: făceam din „pater“ corporal un pater duhovnicesc, așa am simțit eu, și așa a simțit și el. Oricum, a fost surprins, poate chiar înălțat la o altă treaptă, așa zice, și mi-am dat seama că în ziua aceea nu se poate să mai urmeze și altceva.

I-am spus că vreau să vin la el înainte de operație, așadar am luat eu inițiativa, să zic așa - nu l-am lăsat pe el să facă invitația.

- Că, poate, în starea aceea nouă, nici n-ar fi făcut-o! zic.

- A răspuns: „Da“. Joi dimineață, eram acolo, la cabinetul său. Acolo, sub scară, la acel cabinet-depozit. Dar joi m-a condus la un alt cabinet, la capătul coridorului. De data aceasta, biroul nu mai avea aerul celui mic depozit medical, ci era un cabinet frumos, cu masă, cu rafturi de cărți, scaune, canapea, foarte frumos amenajate, foarte ordonat. Nu m-a întrebat ce este cu obiectul mare pe care-l duceam în brațe, ambalat bine, și care era destul de greu. Era o icoană pe care i-o pregătisem, o icoană scumpă. I-am spus că am acolo ceva pentru dânsul - își imagina că este un tablou, sau așa ceva. În cabinet am desfăcut ambalajul - și a apărut *icoana*, în toată splendoarea ei. A privit-o fascinat, nu-și dezlipia ochii de la ea. Mi-am dat seama că nu se aștepta la aceasta. Era aproape șocat de frumusețea icoanei.

- Ce fel de icoană este? De unde?

- O icoană rusească, veche, Maica Domnului cu pruncul Iisus. O lucrare de mână de maestru. Montată în argint, într-o ramă specială, un fel de cutie, un fel de dispozitiv. În afară de montajul de argint, avea împrejur un aranjament tematic, cu profeți și apostoli. El a luat icoana aceea și a așezat-o pe o măsută, lângă raftul cu cărți, ca să bată lumina în ea, și vedeam că este fascinat de icoană.

Înțelegeam că era un eveniment sufletesc.

- De unde aveai icoana?

- George a găsit-o, la o fostă boieroaică basarabeană din emigrație, o achiziționase când acea femeie își presimțea sfârșitul. Era o icoană din secolul al XVIII-lea, poate mai veche; înainte de revoluția bolșevică fusese într-o mănăstire, apoi scoasă și salvată când mănăstirea a fost desființată de comuniști.

Are o istorie pe care George o să ți-o spună mai bine decât mine. Era foarte scumpă, dacă ar fi fost s-o evaluăm. Dar acum nu o dădeam ca pe un cadou, ci ca pe o rugăciune, ca pe o ofrandă.

Icoana aceasta a creat o amânare, căci profesorul a privit-o mai mult decât credeam. Uitase de mine. Și-n acest interval de amânare, destul de lung - nu-mi dau seama exact cât timp să fi trecut - a sunat o sonerie care-l vestea pe profesor că sala e pregătită, bolnavul e pregătit, deci toate sunt gata și poate pofti să opereze.

Atunci el s-a trezit din fascinația icoanei aceleia (nu am văzut vreo altă icoană sau tablou în biroul său), mi-a mulțumit și a spus că trebuie să intre în sala de operație.

Am ieșit din birou și el a luat-o înainte, ca și cum nici n-aș fi fost acolo.

Operația a fost o reușită totală. Știi, creierul este singurul organ care nu doare. Acesta-i paradoxul, acesta-i și specificul. Nu doare. El există fără durere. (El reflectă durerea întregului trup și cosmos, afară de propria lui devenire completă.) Tumora lui Theo se afla pe lobul occipital stâng, o tumoră de 4 centimetri, deci mare. După treparare, după dezvelirea masei cerebrale operabile n-a curs nici o picătură de sânge, ceea ce este o mare șansă, că doctorul poate lucra pe curat. Profesorul Vlad este celebru chiar prin aceasta: sacrifică minimum de masă cerebrală, scoate din plagă numai celulele bolnave. le alege cu o minuție uimitoare, așa zice: cu un respect *sacru* față de orice celulă cerebrală. Nu scoate nimic în plus față de țesutul bolnav. În privința asta nu greșește. În privința asta se deosebește de toți sau, să luăm mai aproape, se deosebește de faimosul profesor la care a ucenicit ani de zile și care avea anvergura lui... Dr. Vlad are acest sentiment: că masa cerebrală, materia cenușie este elaborarea directă a lui Dumnezeu, un produs „gestionat“ direct de Dumnezeu. Evident, în acel moment el nu raționalizează, el este una cu creierul operat.

Dar, desigur: creierul este locul unde omul se articulează la cosmos și unde omul se întâlnește cu Dumnezeu, se articulează la divinitate, ziceam. Doctorul experimentează zilnic acest adevăr, când face orificiul de trepan și ajunge la fereastra aceasta care dă spre cer, spre suflet. În acele clipe el nu mai știe nici de sine, nici de nimeni, este duh articulat la duh... vede doar milimetrul pe care-l curăță.

Operația a fost o operă de artă, spune Demetra. După operație, Theo s-a trezit imediat, a deschis ochii imediat ce-a fost decuplat de la aparate, a vorbit, a făcut chiar o glumă, a zis: „Sunt bun de o cinste!“! Îngrijirile post-operatorii au fost normale. Theo s-a remis repede, după zece zile el primea vizitatori, ne primea pe noi toți, cum știi. Și după două săptămâni, se externa. Și a plecat din spital conducându-și mașina, ceea ce-i un lucru cu totul neobișnuit.

Erau riscuri: După o operație pe occipital, pot apărea modificări ale văzului; între altele, vederea în tunel. Mulțumim lui Dumnezeu, n-au fost asemenea urmări. Pot apărea modificări de percepție vizuală. Mi-ai spus că după o asemenea traumă pe occipital Valentina de la Iași a orbit - și i-a apărut, în schimb, percepția extrasenzorială miraculoasă... La Theo totul a fost normal. Dar, după un timp, a constatat că are secvențe de clarviziune. Vede sau visează acțiuni

viitoare. De care se teme, căci are o senzație ciudată să cunoască dinainte ceea ce urmează să se și se întâmple.

- Theo a știut vreodată despre „ritualul“ prin care trebuia să treci?

- Da. I-am povestit târziu acest lucru, după cinci ani de la operație. Întâi, am văzut semne de șoc și derută pe chipul său, în tonul său. Apoi a mimat o amuzare... a estompat șocul prin comentariu „umanist“, inteligent... Nu a înțeles, însă, nimic din drama mea.

A fost cu totul de acord cu profesorul! Găsea normal că înainte de *a se aventura* pe creierul cuiva - căci este o teribilă aventură aceasta, este ca și o călătorie cosmică, acele lansări în spațiul infinit-cranian, acele lansări minuscule „tweling zone“ (zone amurg), zone situate între masa bolnavă și cea sănătoasă a creierului... este ca o călătorie galactică... dar nu precum cosmonauții, ci cum numai misticii fac, în spațiul extra-fin unde se petrece osmoza între viață și moarte... și el ajunge acolo concret.

Ei bine, da, Theo a simțit această ipostază cu totul specială a doctorului Vlad. Și Theo a simțit pe propriul său țesut „tweling zone“, a trăit clipa mistică atunci, sub bisturiu, alături de profesor.

Și ei s-au aflat atunci într-o perfectă continuitate meta-umană, transumană.

Da, și apoi, la trezie, Theo a admis că o asemenea clipă îi conferă profesorului un statut cu totul special, și ca atare, tot ce este legat de „riturile“ lui pre-operatorii nu poate fi șocant... chiar când este vorba de propria lui soție!

Și apoi, zicea, cred că Theo îl mai înțelegea și prin prisma unei solidarități masculine, de ce să n-o recunoaștem: masculine, adică nu doar metafizice; ceva de genul: maestrul merita lucrul *acela* des-stresarea aceea! Așadar, am înșirat aici toate argumentele, de la corporal la spiritual. Vedeam că Theo l-a simpatizat pe profesor și pentru aceasta...

- Și totuși, zic, cu voi s-a petrecut ceva nou, cu voi toți, ceva în genul unei mutații mentale, sufletești. Icoana aceea... A fost o întâmplare „amânarea“? A fost mai mult decât o întâmplare.

- Da, zice Demetra, s-a petrecut ceva în ziua aceea. Iată. În lunile care au urmat, mergeam curent pentru control la Spitalul Avesalom. M-am întâlnit cu asistenta Laura

și, într-o zi, ea mi-a spus: „Doamna Demetra, s-a petrecut ceva cu profesorul d-ziua aceea când a fost operat soțul dumneavoastră. Toată lumea a observat. V spun: *de atunci n-au mai intrat femei în cabinetul profesorului!*“

După o lună, am mers împreună cu Theo să-i mulțumim profesorului. Și, de ce nu să-l lăsăm să-și admire opera, adică „opera“? Theo arăta bine, conducea mașina cu mâna lui, și-am zis. Încă nu-i scosese barbașul de la cap, dar îl ascundea strengăreșt sub o șapcă maro. Theo arăta ca ieșit din atelierul unui artist mare. Am mers să mulțumim. Ne-am primit în cabinetul mare. Am văzut că icoana era în același loc, lângă raftul cu cărți. Și deodată mi s-a părut că aceea icoană era vic, era un personaj divi pogorît între oameni. Mi s-a părut că icoana era acolo la ea acasă. Că își găsisse locul, așa cum mireasa își găsește locul la mirele ei. M se părea că există o rudenie clară între icoană și profesorul Vlad. Și noi toți trei. Căldură casnică, o rudenie. Profesorul ne-a primit cu o amabilitate solemnă și, lucru cu totul nou, am văzut că ne privea în față, ne privea în ființă, nu peste făptură, așa cum făcea înainte. S-a petrecut aceasta.

Theo a urmat un tratament de stabilizare chimioterapie, i-a căzut părul și apoi i-a crescut la loc, s-a îngrășat și apoi a revenit la forma lui. Analizele arătau că nu mai există nici o celulă bolnavă.

Au trecut cinci ani. Au trecut șapte ani. Au trecut nouă ani. Theo este un supraviețuitor. Este sănătos și supraviețuitor. România este și ea supraviețuitoare și, cu aju-

cerneală proaspătă

torul lui Dumnezeu, este sănătoasă și se află în plinul Istoriei. Se află în Istorie, fără să fi pierdut cu totul Mitul ei, din care se mai hrănește trăgându-și ceva sevă ancestrală. Și țara merge prin Istoria aceasta care este cum este, cu șocurile ei teribile și cu dulceața ei la răstimpuri; cu candidia ei și cu bandiții ei, și cu truditarii ei... cu ierni aspre și cu veri plăcut-toride, cu Bucureștiul ei întemeiat de un păstor și de un vodă pe care-l chema tot Vlad, și cu noi toți, în acest grandios scenariu al iluziilor care este existența noastră.

Constantin Brâncuși - Sărutul

romul munteanu:

„Nu sunt singurul rămas
în afara porților Academiei“

Marius Tupan: Domnule profesor Romul Munteanu, cum ați petrecut sărbătorile de la cumpăna anilor?

Romul Munteanu: În general, oamenii în vârstă au mai rareori parte de sărbători ferice. În sufletul lor se așază o mâhnire de care nu scapă nici la zile mari. Eu nu fac excepție. În Ajunul Crăciunului au venit la mine fiica mea cu fiul, un colaborator mai vechi - lector de germană la Politehnică și Cristina. Soția mea era plecată în Belgia, în vizită la o prietenă. A fost o seară calmă, în care eu m-am lăsat pradă amintirilor. Îmi aminteam de anii copilăriei și parcă auzeam zgomotul copiilor ce veneau cu colindul, cum fusesem și eu la rândul meu prin tot satul. Partenerul meu de colindat de odinioară nu mai trăiește. Am rămas singurul purtător de amintiri.

Pe stradă e liniște. Nu se aude nici tropăit de copii, nici cântece de colindători. În Gramont, copiii au crescut de mult timp și nu mai vine nimeni cu colindul. Ne mulțumim cu colinde ascultate la casetofon.

În Ajunul Anului Nou am avut oaspeți mai puțini. Vechiul meu colaborator de la Rectoratul de germană s-a înființat prompt împreună cu o colegă a sa de la Conservator, lectoră de franceză și engleză. Am vorbit de toate, ne-am amintit de toate, dar în afară de Cristina nimeni nu mai era tânăr din acest cerc restrâns. Ca de obicei, m-a cuprins nostalgia. Mă gândeam din ce punct răsare soarele din satul natal și unde apune, și câți bătrâni din generația mea mai trăiesc. Eu îmi amintesc doar de unul singur.

Anii de petreceri zgomotoase au trecut de mult. Acum îmi petrec timpul cu amintirile în prezența unor prieteni mai tineri.

M.T.: De-a lungul carierei dumneavoastră ați ajutat și îndrumat mulți studenți și scriitori. V-a sunat și căutat careva în ultimul timp? Cu ce ocazie?

R.M.: În casă telefonul sună foarte rar pentru mine. Am ieșit din circuit. Câte un doctorand de dată mai recentă mai dă câte un telefon ca să-mi facă urări de sănătate. Tinerii scriitori sună și ei la critici mai tineri. Mi se pare normal. Sunt un dascăl bătrân ce mai are puțini prieteni în rândurile noilor generații. Cu studenții nu mai am nici un fel de contacte. Publicul meu universitar este alcătuit doar din vreo zece doctoranzi care mă caută doar până când își susțin dizertația. Rareori, câte unii dintre aceștia mai păstrează legătura cu mine.

M.T.: Românii te uită imediat ce nu le mai poți oferi prea multe. Un fost amba-

sador al Germaniei în România și-a amintit de curând de dumneavoastră într-o carte, în care povestește despre relațiile lui cu scriitorii noștri. Știți ce scrie acolo?

R.M.: Da, știu. Am citit jurnalul lui Erwin Wickert cu bogate amintiri despre România și despre scriitorii noștri. Am citit și pasajul în care-și exprima admirația pentru mine și grija cu care selectez cărțile date la publicat. Dar unul dintre colegii mei din țară i-a tăiat entuziasmul, spunându-i că sunt atât de bine informat și curajos, fiindcă aș fi în serviciile organelor noastre de securitate. M-aș fi mirat dacă un confrate român nu m-ar fi gratulat cu o asemenea precizare, care mai circulă și astăzi printre unii oameni de litere. Țin să precizez cu toată fermitatea că n-am avut nici un angajament față de serviciile noastre de informații. Am ales cărțile după gustul și cunoștințele mele și se pare că am ales bine. De altfel, nu cred că existau în Securitate oameni care să mă fi putut învăța carte, fiindcă eu i-am învățat pe aceștia în timpul anilor de studii și unii dintre ei mi-au rămas apropiați. I-am repudiat cu fermitate doar pe aceia care au vrut să mă transforme în surse de informații și să-și facă merite pe baza activității mele. Vă asigur că au fost destui și dintre aceștia, oportuniști fără obraz și cinici fără scrupule.

În privința românilor care uită pot să spun că mi-au rămas destui foști studenți ce lucrează în diferite instituții și care-mi sunt fideli până astăzi, colaborând cu plăcere cu mine.

M.T.: Probabil îl cunoașteți de pe când conduceați Editura Univers. Ați avut multe întâlniri cu scriitori străini în acea perioadă. Unde aveți, de obicei, discuțiile?

R.M.: Pe domnul Wickert l-am cunoscut din anii de activitate în țara noastră. Era un diplomat subtil și cultivat și un excelent prozator. I-am publicat în acei ani un roman, pe care l-am și prefăcut. Evident că, de-a lungul timpului am întâlnit mulți scriitori străini veniți în țara noastră. Relațiile cu ei au fost diferite. Vreme de vreo zece ani ne vedeam în birourile editurii, la restaurantele din oraș sau la Mogoșoaia. Pe această cale am obținut multe cărți cu plata drepturilor în lei. Dar când relațiile cu străinii au intrat într-un regim mai aspru de control, toate întâlnirile noastre aveau loc într-un birou anumit al Ministerului Culturii sau într-un alt birou, la Centrala Editorială, când erau mai mulți autori programați la aceleași ore în vizită la diferiți editori.

Se presupune că toate acele convorbiri erau ascultate din camerele alăturate. De aceea, discuțiile erau purtate cu multă grijă. După o anumită vreme, funcționarii de la serviciile speciale ale ministerului asistau și ei la discuții, după care se făceau rapoartele necesare. Dar vă asigur că nimeni n-a putut afla din acele discuții, nimic deosebit. Prudenți erau și scriitorii străini, dar și noi, editorii din țară.

M.T.: La C.C.E.S. exista o cameră de protocol. Despre ce fel de protocol era vorba știm cu toții. Vi se sugera să mergeți doar acolo sau dumneavoastră aveți un alt statut?

R.M.: Până s-a dat legea de reglementare a contactelor cu străinii, fiecare dintre editori putea primi unde dorea. De obicei, în biroul său, asistat și de alți redactori de specialitate. După aceea, eram obligați să mergem la camera de protocol, unde ne anunțau din timp pentru a nu da loc la suprapunerii nedorite. Nu știu dacă aceste birouri aveau aparate de ascultare, dar noi ne comportam ca și când ar fi avut.

M.T.: Aveau organele de-atunci încredere oarbă în dumneavoastră și vă lăsau să discutați oriunde cu străinii?

R.M.: Cred că organele de odinioară nu aveau încredere totală în nimeni. Dar asta nu înseamnă că atât eu, cât și alți colegi nu ne-am fi permis anumite libertăți. Eu, de pildă, l-am invitat la masă pe ambasadorul Germaniei, cu soția sa, la mine acasă. Ambasadorul Olandei, de asemenea, m-a vizitat de mai multe ori, fără ca eu să fi avut vreo încuviințare specială. Erau urmăriți până la poarta casei. Uneori, mașinile cu aparate de ascultare și emisie rămâneau de cealaltă parte a străzii. N-am primit nici un fel de observații din cauza acestor libertăți. Nici eu, nici invitații mei nu ne aventuram în discuții hazardate.

M.T.: Când subalternii dumneavoastră v-au cam obligat să părăsiți Editura Univers v-au învinuit că ați fi protejat de anumite servicii oculte. Ce ne puteți spune acum?

R.M.: Înviniurile cele mai firave au fost de acest gen. Unele dintre acestea proveneau chiar de la serviciile ambasadelor străine, cum mi-a spus o colaboratoare a mea de odinioară. Pretextele înlocuirii mele au fost valabile pentru cei mai mulți directori de editură. Eram considerat prea bătrân și mi se cerea să mă retrag la Universitate chiar printr-o scrisoare personală, adresată de domnul Pleșu, ministrul de odinioară de la Cultură.

Decizia de schimbare privea așadar pe toți directorii de editură. Cred că, doar cel de la Editura Academiei a scăpat cu fața curată. Și pentru ca lucrurile să pară mai spectaculoase erau folosite toate cozile de topor din editură, toți leneșii și incompetenții erau îndemnați la revoltă împotriva conducătorilor din instituții. De aceea, am plecat din editură cu scârbă și regret. Pe unii dintre redactorii vremii n-am putut să-i mai suport niciodată nici la vedere. Dar după ce s-a făcut mișcarea cu mine, toți potrivnicii de ocazie au plecat din editură după ce a venit noul director.

M.T.: În calitate de director, dar și de profesor de literatură universală, erați, într-un fel, un nomenclaturist. Cum ați rezistat totuși la poziții de vârf?

R.M.: Eu am fost angajat la editură pentru cultura mea de specialitate, evidențiată de rezultatele bune obținute de-a lungul anilor. N-am fost tratat ca un nomenclaturist, ci ca un specialist. Organele de vârf mă supravegheau de la distanță. Știam de la un fost student al meu (Ion Călin) ce fusese bibliotecar la Interne și s-a retras din motive de sănătate că, nu cu multă vreme înainte de 1989, veniseră la el doi ofițeri din sectorul de cultură să se intereseze dacă nu am intenția să rămân în străinătate, fiindcă în acest caz ei aveau pregătite toate demersurile necesare. Eu cred că am rezistat două decenii în această funcție datorită competenței cu care am condus editura, concretizată în atâtea cărți bune de care se vorbește și astăzi.

M.T.: Cineva-mi spunea că aveți un frate ce lucra sub uniformă. Sub aripa lui ați reușit să vă dezvoltați în voie, fără prejudecăți?

R.M.: Zvonul acesta l-am auzit și eu de mai multă vreme și am fost întrebant în acest sens chiar de către oameni apropiați. Dar după cum se poate verifica, eu n-am avut nici un frate la Ministerul de Interne. Am avut doar un văr prin alianță (Ion Bujor Pădureanu), scos de la instituția respectivă, probabil pentru că vorbea prea mult și se purta frumos cu scriitorii de care a răspuns o anumită vreme. Și el mi-a fost student, dar nu putea fi pentru mine nici pavăză, nici ghid.

M.T.: Ați reușit să traduceți multe cărți din literatura lumii, într-o vreme când era foarte greu. Cine v-a sprijinit în nobila dumneavoastră misiune?

R.M.: În realitate nu era foarte greu să publici cărți foarte bune, cărți bune din Occident, dacă nu erai subminat de propria frică și prudență. Trebuie să recunosc că erau în activul de partid câțiva oameni mai cultivați, ca Dumitru Popescu și Ștefan Andrei, care au sprijinit inițiativa mea și nu m-au lăsat pradă unor bătrâni dogmatici și rigizi. Nici faimosul Dulea nu s-a opus la cărțile propuse spre publicare de mine. Esențial era să nu-mi fac reclamă în presă. Dar de mare ajutor mi-au fost unii colegi din Universitate, ce veneau cu excelente sugestii de cărți. Fără aceștia raza mea de informație ar fi fost mult mai mică.

M.T.: Având lectorate în străinătate, v-ați făcut prieteni, pe care i-ați păstrat de-a lungul vieții?

R.M.: Nu m-am bazat prea mult pe lectorii români din străinătate și nici n-am avut relații prea strânse cu aceștia. Mult mai folositori mi-au fost unii profesori de la universitățile străine, ca cei de la Leipzig, Berlin, Bochum etc., de ale căror sugestii m-am folosit pe tot parcursul vieții mele de editor.

M.T.: Vă reproșați ceva pentru acea perioadă? Ați ezitat să publicați vreun autor, ați întârziat, programatic, apariția vreunei cărți?

R.M.: Nu am să-mi fac reproșuri esențiale în această privință. Când simțeam că anumiți autori nu pot fi tipăriți imediat, îi amânăm cu câțiva ani mai târziu. Câteodată schimbam chiar titlurile cărților. N-am lăsat în urma mea un portofoliu de cărți pe care să nu le fi putut publica și să le fi amânat de la un an la altul. Au fost dificultăți legate de numele lui Eugen Ionescu, care-l atacase în mod direct pe Ceaușescu sau de numele lui S. Beckett. Învinuit fără motive reale că ar fi avut în cărțile sale unii eroi pederastați. Dar lucrurile au putut fi explicate și cărțile respective au amers înainte. Eu însumi m-am trudit mult cu o prefață la proza lui Beckett, de care mă mândresc până astăzi.

M.T.: Credeți că ați fi scris mai multe cărți dacă nu v-ar fi luat valul directoritei și, uneori, al boemei? Ce studiu v-a frământat și nu l-ați așternut pe hârtie?

R.M.: Oricât ar părea de paradoxal, faptul că am fost două decenii director la Editura Univers, mi-a disciplinat viața, m-a obligat să lucrez mai sistematic. Ani de zile am scris și în timpul când mă găseam în editură. Îmi luam cu mine cărți și planuri de capitole sau de prefete la care lucram în acel timp. Erau desigur perioade în care mă simțeam obosit și tracasat de activitatea editorială. Aceasta se întâmpla mai ales atunci când planurile editoriale erau returnate pentru interminabile refaceri și nu înțelegeam limpede ținta spre care trebuia să merg. Președintele în exercițiu nu explica întotdeauna ceea ce trebuie refăcut într-un plan editorial. Poate nici el nu înțelesese totul, când la Neptun ni se dădeau unele indicații în grabă. Și atunci lucram pe probabilități și potriveam până când cei care urmau să avizeze planurile făceau acest lucru când o jumătate de an fusese terminată. Se proceda cu liste mici, improvizate. Uneori se pierdea imaginea de ansamblu. Dar până la urmă totul se echilibra. Nu cred că aș fi scris mai mult dacă nu eram director de editură. Dacă aș fi fost

numai profesor m-ar fi ispitit mai mult boemia. Și așa i-am acordat destul timp existenței petrecute în pălăvrăgeala publică. Dar după aceea mă apucau remușcările și mă întorceam pocăit la masa mea de lucru. Aveam de multă vreme în plan o carte despre Știința literaturii, între realitate și utopie. Strânsesem și multă bibliografie în acest sens, dar n-am apucat nici măcar s-o încep, unele idei au rămas răspândite prin diferite articole ce nu au nici o unitate. Este regretul meu cel mai mare, fiindcă această carte era plănuită ca un corolar al întregii mele activități. Dar n-a fost să fie.

M.T.: Din cărțile sub semnătura dumneavoastră, care credeți că vor rămâne în literatura noastră?

R.M.: Răspunsurile mele pot să aibă un caracter relativ, fiindcă gusturile publicului se schimbă și modelele literare la fel. Cred că o anumită rezistență în fața timpului vor avea următoarele cărți: *Farsa tragică, Metamorfozele criticii europene moderne, Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea.*

M.T.: Acum aveți probleme cu cititul. Parcurgeți textele prin ochii Cristinei. Cum vedeți literatura noastră prin prisma acestei tinere devotate dumneavoastră?

R.M.: Cărțile pe care mi le citește Cristina sau soția mea sunt în cele din urmă selectate tot de mine după titlurile aduse din librării. Uneori mai intervin și gusturile personale ale interlocutoarei mele, ceea ce nu este rău. Faptul că în ultima vreme am citit volume din memoriile și jurnalele Monicăi Lovinescu sau un alt volum de Gabriel Liiceanu, reprezintă suplimente la informațiile mele. Am citit aceste cărți cu plăcere și cu surpriza întâlnirii cu o memorialistică rafinată, la Monica Lovinescu sau cu subtilele reflecții filozofante prezente în opera lui Liiceanu. Viziunea mea despre cărți nu s-a schimbat, dar este mai restrânsă, fiindcă nimeni nu mai are timp să-mi citească atât de mult cât aș fi putut-o face-o eu singur.

M.T.: Și acum o ultimă întrebare ce poate fi resimțită într-un mod cam dureros. Numeroși colegi și confrăți au fost primiți în rândurile Academiei, dumneavoastră de ce n-ați avut șansa de a fi ales printre nemuritori?

R.M.: Mărturisesc că această chestiune m-a preocupat și pe mine de-a lungul vremii. Deoarece colegii primiți au fie o activitate relativ egală cu a mea, fie una mai restrânsă. N-am un răspuns clar la această întrebare. Am doar unele ipoteze:

1. S-ar putea ca în rândurile membrilor din prezidiul Academiei să fie unii care nu mă agreează.

2. S-ar putea ca unii să nu aibă antene pentru tipurile de cărți pe care eu le-am publicat și ca atare să nu le aprecieze. Nu sunt singurul rămas în afara porților Academiei. Mai există numeroși colegi de valoare ce n-au avut această șansă. Timpul mai poate decide încă asupra valorii cărților noastre, așa cum ne poate lăsa uitării. Eu însumi nu pot să-mi influențez destinul pe acest plan, resimțit de mine ca o dureroasă frustrare.

A consemnat

Marius Tupan

convorbiri incomode

Catarg deasupra mării...

Catarg deasupra mării te-arăți în clipa rară
Tu, pescărușul tainic pe valul împlinit
Secundă cu secundă nisipul înfășoară
Penetu-n răzvrătire, iluzia-ntr-un mit.

Lumina-n disperare pe malurile-aride
Printre ferigi uscate, prin rece păpuriș
De-atâta timp, cu teamă, și umbra
i-o aprinde
Când valul în zvâcnire-și arată
un otrăvit tăiș.

emilian marcu

Catarg deasupra mării când clipa-i
în vârtoare
Te-arăți, tu, umbră rară, în falnicul
tău zbor
Pe-atât de-absentă și ne-implinită mare
Și aripile-ți large sunt morților fior.

Lumina-n disperare pe malul în cădere
Cu umbra ta se-nchise în golul dintre ere.

Cât adevăr ascunde...

Cât adevăr ascunde tăcerea dintre valuri,
Câte mirări și ură și jertfă la un loc?
Catargul, în vârtoare, cu umbra

între maluri
Deschide-n clipa rară al gheții dulce foc.

Tăcerile-n sertare dau buzna-ntr-un nisipuri
Că-ncet clepsidra pare o lacrimă de stea.
Trecutul tot încapă în mii și mii de chipuri,
Doar chipu-ți în oglindă aprinde rana mea.

Nepăsătoare-n toate ca un tăiș albastru
Al sabiei ce-adună prin lamă, nu desparte
Cenușa câtă-ncapă cu umbra
ta-ntr-un astru
Acoperit de gânduri trec moarte
după moarte.

Câte mirări și ură și jertfă ne-nconjoară,
Deschid în clipa rară tăcerea-ți princiară.

De dorul tău, tristețe...

De dorul tău, tristețe, în misticele șoapte
M-aprind și-nghet, în taină - lung bătuit
păcat -

Ascult cum din adâncuri ecoul
mării moarte,
Ca luciul, peste valuri de pleoapa mea
s-a spart.

Părerii incendiate cum florile în vase
De mângâierea mâini se lasă-ncet răpuse
Și trupu-nvins se lasă de-atâtea metastaze
Supus, în taina umbrei, ca timpul
între fuse.

Orarele-n nisipuri se-aprind
în reci cadrane,
De dorul tău tristețe supus mă las
de-atâtea ori.
Nimic nu mai învinge. Imaginare ranc
De mângâierea mâinii se-nchid în erori.

Părerii incendiate-n parfumuri se strecoară:
De dorul tău, tristețe, e umbra mai ușoară.

Răpus de-această taină...

Răpus de-această taină sub lanul de răsură
Învins mă las de clipa în care m-am retras
Cu fluturi reci și ierburi ce-au încolțit
pe gură

Sub pânza de lumină precum
nisipu-n ceas.

Tăceri, mirări, mistere vor
prinde-această lume
În blând repaos, doară mă vor
învinge-n zori
Când policandrul frunzei va-ndăltui
vechi rune
Pe ziduri mult prea triste, pe spaima din
culori.

De-atâta taină-mi pare, răpus mă las
în toate

Sub lanul de răsură, sub ierburi,
în vârtoare.
Învins mă las de clipa difuziei curate
Când umbra sparge varul în blânda
ta ninsoare.

Cu fluturi reci pe pleoape sub lanul
de răsură
Iubito port iar zborul păcatului pe gură.

Te-am regăsit, iubito...

Te-am regăsit iubito prin mii de veacuri
moarte
Vibrândă ca o strună în magicul concert.
Lumini din emisfere, ciudat contorsionate,
Se zvârcoleau prin spații, îmi înfloreau
pe piept.

Doar pasul tău sfielnic blând
mângâind petala
Ca palma unui înger, tăcut, mă tot căuta.
Parfumele-n eșarfe iar primeneau sfiala
În care, cu răbdare, intrai
spre a mă mângâia.

Eu, prins de-această vrajă, răpus de căutare
Cât tot vâslind prin spații
sperat-am să te-ating
Printre vertijuri sacre tot căutând cărare
Te-am regăsit iubito. Tăcerile ne ning.

Și spațiile toate precum un foc pe mare
Se-aprind la mine-n pleoape. Tu ești
de mult o floare

De frig, încet, frunzarul mă tot ninge

De frig, încet, frunzarul mă tot ninge
De vis se-ascute iarba sub priviri
Călătoresc, nebun, spre-a te atinge
Într-un pământ, sfios, să mă respiri.
Eu dintre luturi dense ca din zale
Vreau să mă smulg să pot să te privesc.
Ce buze vor sorbi de pe petale
Bobul de rouă-n care locuiesc?
Te-ntreb că știu că peste-acestea toate
În umbra mea s-au cuibărit lăstuni
Mă-mpinge veacul, iată, mai departe
Să nu te-ating în recile genuni.

De frig, încet, frunzarul
mă tot ninge
Zăpada stelei tale doar m-atinge.

Adolescent încă. Hasdeu dovedise o mare atracție pentru opere de o amploare care îi depășeau posibilitățile, fie că era vorba de proiecte literare, fie de cercetări științifice care ambiționau să îmbrățișeze o arie uriașă. După ce trece Prutul și rămâne în țară, în 1857, cel mai direct drum pentru a-și realiza aspirațiile pare a fi cel care trecea prin gazetărie: poate avea credința că influența politică îl va duce mai curând în situația de a se consacra unei cariere literare, sau poate că voia să-și vadă tipărite lucrările înaintea de orice, fapt este că primii ani ai activității sale în țară sunt marcați de o febrilitate publicistică extraordinară și, mai ales, de repetate încercări de a se impune ca redactor al unor publicații proprii, situație puțin obișnuită atunci când redactorii ai revistelor cunoscute erau personalități cu reputație deja stabilită: Kogălniceanu, Odobescu, Bolliac, Bolintineanu, Alecsandri ș.a.

Astfel, foarte curând după venirea sa în țară, la 18 noiembrie 1858, el editează la Iași publicația „România”, de orientare unionistă, care-și încetează însă apariția în ianuarie 1859, o dată cu realizarea idealului pentru care militase. Prin martie 1859, Hasdeu publică o nouă revistă, „Foaia de istorie română”, în care apar studii de istorie a românilor, abandonată însă, după numai patru numere. La 25 martie 1860, face să apară o altă revistă, „Foița de istorie și literatură”, unde publică alături de o mai mare varietate de texte literare, istorice, de limbă și celebrul studiu **Perit-au dacii?**, care avea să trezească un interes atât de mare în rândul cititorilor și mai ales al specialiștilor și care avea să-i aducă oprobriul public mult timp după

istorie literară

abandonarea revistei (după 6 numere, în septembrie 1860). După doi ani, în octombrie 1862, Hasdeu scoate la Iași o nouă publicație, cu titlul „Din Moldova”, numită, după 9 numere, „Lumina” și care conține, în mare parte, articole științifice cu caracter polemic, articole satirice și interesantul pamflet, **Mișcarea literelor în Eși**. Publicarea novej **Duduca Mamuca** în paginile revistei este urmată de un proces de presă intentat autorului pentru imoralitate: spiritul vulcanic al lui Hasdeu are acum ocazia să-și dea întreaga măsură în **Apărarea în procesul de presă...** (publicat și în „Lumina”), spectacol care avea să adune în sala de judecată, ca spectatori, „toată smântâna Eșului”. Revista este abandonată în iulie 1863, după 19 numere, o dată cu mutarea lui Hasdeu la București pentru postul oferit de Odobescu în cadrul Comisiei Documentare a Mănăstirilor închinată.

Însă un temperament fugos ca al lui Hasdeu avea nevoie de o tribună de exprimare în permanență, astfel că, la 3 noiembrie 1863, scoate o nouă revistă, „Aghiuță”, publicație, cu un pronunțat caracter satiric, pamfletar în articole adresate direct unor personalități consacrate din viața politică și culturală a epocii, recurgând la o diversitate de forme ale ironiei, menite să discrediteze mai întâi adversarul pentru ca apoi autorul să se poată amuza în voie pe seama acestuia. Personajul principal vizat de „Aghiuță” este C.A. Rosetti; dar nu scapă de pana lui Hasdeu nici Kogălniceanu, nici Carol Davila, nici Maiorescu sau Depărățeanu. Limbajul „foii”, care uneori îi scapă de sub control redactorului, duce la interzicerea publicației de către Consiliul de Miniștri, la 29 mai 1864, după 27 de numere apărute. Urmează o perioadă de aproape 5 ani (1864-1869) în care Hasdeu este absorbit de editarea „Arhivei istorice a României”, sistată în iulie 1866 din lipsă de fonduri de către C.A. Rosetti, reînființată în ianuarie 1867 și din nou și definitiv întreruptă în februarie 1869.

Munca de istoric nu-l împiedică totuși să scoată o nouă revistă, „Satyrul”, la 6 februarie

Publicistul Bogdan Petriceicu Hasdeu

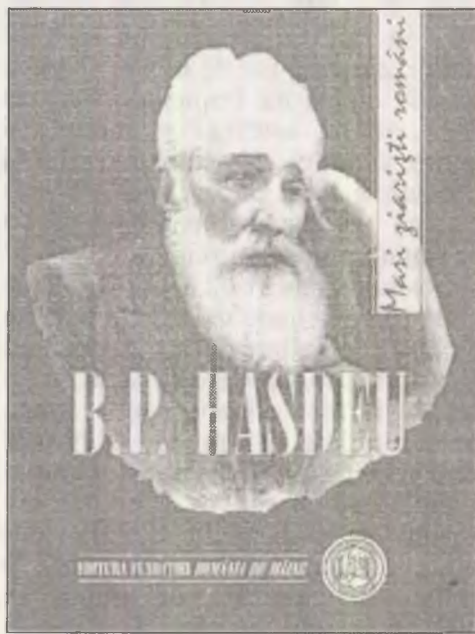

alina boboc

1866. Fantezia lui Hasdeu merge până la a imagina o colonie de chinezi, Ki, venită pe malurile Dâmboviței pentru a cerceta starea socială a României, activitate ce trebuia raportată periodic la Peking. Această colonie chineză este de fapt „Societatea chineză”, înființată, se pare, în ianuarie 1866, asociație literară ce funcționa după un statut propriu. Toate articolele sunt semnate de Hasdeu și de colaboratori cu pseudonime chinezești. Publicația reușește să atragă atenția cititorilor, ba chiar să se impună în climatul epocii prin noutatea stilului și modul ironic de abordare a unor teme captivante (este vizată viața culturală și politică), dar este abandonată, din motive necunoscute, după 16 numere, la 5 iunie 1866.

La 16 aprilie 1869, Hasdeu face să apară periodicul „Traian”, devenit din martie 1870 „Columna lui Traian”, ziar de orientare liberală, tratând despre probleme de economie politică, cercetări istorice și filologice. Însă, printre articolele publicistului serios mai apar și izbucniri satirice, adresate cui nu-i era pe plac și tot acum, Hasdeu dezlănțuie o violentă campanie antidinastică la adresa domnitorului Carol de Hohenzollern. Publicația care scria despre „colonia lui Traian în Orient” își întrerupe apariția în 1877, pentru patru ani, și revine în peisajul publicistic în perioada 1882-1883.

Hasdeu mai editează „Revista literară și științifică” (15 feb. - 15 mai 1876, de la 1 iulie 1876 contopindu-se cu „Revista națională”), „Revista nouă” (dec.1887 - sept.1895) și „Apărarea națională” (15 ian. 1900 - 2 feb. 1903). În afara revistelor proprii, Hasdeu a susținut numeroase colaborări la publicații ale vremii: „Buciumul”, „Românul”, „Sentinela română”,

„Atheneul român”, „Familia” ș.a.

Catedra de ziaristică a Facultății de Filosofie și Jurnalistică de la Universitatea „Spiru Haret” din București coordonează colecția „Mari Ziaristi Români”, în cadrul căreia apare și cartea de față, **Publicistică** (Editura Fundației României de Măine, 2001), unde Mihai Iordănescu prezintă o selecție tematică din articolele publicate de Hasdeu în periodicele vremii, grupate astfel: **Folclor, Lingvistică și filologie, Istorie, Cronici și articole literare, Filosofie, Educație, Eco-**

nomie și Europa și interesul național românesc. Deși alegătorul textelor așază la începutul cărții o introducere amplă, menită să fixeze locul lui Hasdeu în epocă, nu arată nicăieri criteriul selecției articolelor. Apoi, un articol important ca **Mișcarea literelor în Eși** este redat fragmentar, **Al doilea rămășag** apare fără **Primul rămășag** (reprodus numai într-o notă); **Filosofia portretului lui Tepeș** ar fi trebuit pus poate în altă parte, pentru că el este de fapt o fiziologie, la modă în epocă, și nu la grupajul de **Filozofie**; articolul **Ziarele în România** nu tratează o chestiune de educație, ci face un portret al ziaristului român de atunci ș.a.m.d. Studiul amplu **Perit-au dracii?** și-ar fi găsit mai curând locul în grupajul de **Istorie**, decât în cel lingvistic. Dacă selecția articolelor și gruparea lor tematică este discutabilă, absența textului **Apărarea lui B.P. Hasdeu în procesul de presă al novej „Duduca Mamuca”** este inexplicabilă într-o carte care-și propune să schițeze un portret al ziaristului. Apoi la p. 156, „Traian” și „Columna lui Traian” sunt considerate „două dintre principalele publicații conduse de B.P. Hasdeu”, când, în realitate, este vorba de una singură, întreruptă pentru două săptămâni (în februarie 1870), apărând apoi cu titlul modificat.

Se mai observă în **Introducerea** lui Mihai Iordănescu, fragmente asemănătoare cu altele din **Publicistica lui Hasdeu** a lui Vasile Sandu (București, Editura Minerva, Colecția Universitas, 1974). Astfel, la V. Sandu: „... marele poet a presimțit natura neobișnuită a personalității lui Hasdeu” (p.7), iar la M. Iordănescu „Eminescu... i-a intuit statura neobișnuită a personalității” (p.5); apoi, la V. Sandu „S-a creat astfel imaginea unui publicist înzestrat, temut de adversari, care sacrifică adevărul scopurilor personale și dă satisfacție unor porniri vindicative /.../. A fost o crudă ironie a soartei faptul că adversarii săi literari i-au recunoscut un merit /.../” (p.5-6), în timp ce la M. Iordănescu apare: „Este o dreaptă ironie a sorții faptul că, deși adversarii săi literari și politici s-au străduit în fel și chip să-l prezinte pe Hasdeu ca pe un simplu publicist care sacrifică adevărul științific scopurilor personale și pornirilor vindicative /.../” (p.33). Mai departe, referindu-se la studiul **Perit-au dacii?**, V. Sandu afirmă: „E o încercare de critică a izvoarelor referitoare la existența dacilor, comentându-se texte obscure sau enigmatice din Pausanias, Appian, Dion Cassius, Eutropius, care fuseseră interpretate tendențios de istoricii Școlii Ardelene (p.39), /.../ iar când aceștia pretind că Dacia a fost deșertată de locuitori /.../” (p.40-41). M. Iordănescu spune: „/.../ analizează în profunzime texte din Pausanias, Appian, Dion Cassius, Eutropius și alte izvoare ce i se par tendențios interpretate de istoricii Școlii Ardelene, când aceștia pretindeau că Dacia a fost golită de locuitori o dată cu retragerea lui Aurelian” (p.23). Și exemplele ar putea continua.

Pe lângă toate reproșurile care pot fi aduse cărții îngrijite de Mihai Iordănescu, se are în vedere recunoscut și meritul acesteia de a atrage atenția asupra personalității extraordinare a lui Hasdeu și de a familiariza un anumit public (foarte probabil sunt vizați în primul rând studenții respectivei facultăți) cu câteva din articolele sale.

javier marías

În călătorie de nuntă

Nevasta mea se simțise prost și ne-am întors în grabă în camera de la hotel, unde ea se culcase scuturată de friguri, cu o ușoară greață și puțină temperatură. N-am vrut să chemăm imediat un doctor, sperând că o să-i treacă și fiindcă ne aflam în călătoria noastră de nuntă, iar în călătoria asta nu e de dorit amestecul unui străin, chiar de-ar fi numai pentru un consult. Trebuie să fi fost o amețeală trecătoare, niște colici, ceva de genul ăsta. Eram la Sevilla, într-un hotel ferit de trafic printr-o explanadă ce-l despărțea de stradă. În vreme ce nevastă-mea dormea (păru că adoarme îndată ce am culcat-o și am învelit-o), m-am hotărât să stau liniștit, și mijlocul cel mai bun să-mi țin gura și să nu fiu tentat să fac zgomot sau să-i vorbesc din plictiseală era să ies pe balcon și să mă uit cum trecea lumea, sevillienii, cum mergeau și cum se îmbrăcau, cum vorbeau, cu toate că, din pricina distanței relative de stradă și de circulație, n-auzeam altceva decât un zvon. M-am uitat fără să văd, cum se uită cineva care sosește la o petrecere unde știe că singura ființă care-l interesează nu e acolo pentru că a rămas acasă, cu bărbatul ei. Ființa aceasta unică se afla lângă mine, în spatele meu, vegheată de bărbatul ei. Eu mă uitam afară și mă gândeam înlăuntrul meu, dar deodată am individualizat o persoană, și am individualizat-o deoarece, spre deosebire de cealaltă, care treceau un moment și dispăreau, persoana aceasta rămânea nemșcată, la locul ei. Era o femeie cam de treizeci de ani văzută de departe, îmbrăcată cu o bluză albastră aproape fără mâneci și cu o fustă albă, și purta pantofi cu toc tot albi. Stătea și aștepta, atitudinea era de așteptare fără nici un echivoc căci, din când în când, făcea doi sau trei pași la dreapta și la stânga, și la ultimul pas își trăgea puțin tocul ascuțit al unui picior sau al celuilalt, un gest de nerăbdare stăpânită. Avea atârnată de braț o geantă mare, ca cele purtate în copilăria mea

de mamele noastre, o geantă mare, atârnată de braț ca odinioară, nu pe umăr cum se face acum. Picioarele-i robuste se înfingeau solid în pământ ori de câte ori se opreau iar și iar în locul ales să aștepte, după minima deplasare de doi sau trei pași și tocul tras puțin la ultimul pas. Erau atât de robuste încât desființau sau asimilau tocurile acelea, picioarele se înfingeau în asfalt, ca niște cuțite într-un lemn umed. Uneori își îndoia unul ca să se privească în spate, de parcă se temea ca nu cumva vreo cută să-i urâtească fundul, sau poate își aranja chiloții rebeli prin pânza care-i acoperea.

Se întuneca, și dispariția treptată a luminii m-a făcut s-o văd tot mai singuratică, mai izolată, mai condamnată să aștepte în zadar. Persoana cu care trebuia să se întâlnească n-avea să vină. Stătea în mijlocul străzii, nu se sprijinea de zid cum fac de obicei cei care așteaptă, ca să nu împiedice trecerea celor care nu așteaptă și merg mai departe, și din cauza asta îi era greu să se ferească de trecători, unul i-a spus ceva, ea i-a răspuns mânioasă și l-a amenințat cu geanta uriașă.

Pe neașteptate, ridică privirea spre etajul al treilea unde mă aflam eu și mi s-a părut că-și ațintea ochii asupra mea pentru prima oară. Cercetă atent, ca și când ar fi fost mioapă sau ar purta lentile murdare, își mija puțin ochi spre a vedea mai bine și mi s-a părut că pe mine mă privea. Însă eu nu cunoșteam pe nimeni în Sevilla, mai mult, eram acum pentru prima dată la Sevilla, în călătoria de nuntă cu nevastă-mea atât de recentă, aflată în spatele meu, bolnavă, deie Domnul să nu fie nimic. Am auzit un murmur venind dinspre pat, dar n-am întors capul pentru că era un geamăt ce răzbătea din somn, înveți imediat să distingi sunetele scoase în somn de ființa cu care dormi. Femeia făcuse câțiva pași, acum înspre mine, traversă strada, ferindu-se de mașini fără să caute vreun semafor, de parcă ar vrea să vină repede mai

aproape să verifice, să mă vadă mai bine așa cum stăteam pe balcon. Totuși mergea cu greutate și încet, ca și când n-ar fi obișnuită cu tocurile, sau picioarele-i atât de provocatoare n-ar fi potrivite cu astfel de pantofi, ori geanta ar fi făcut-o să-și piardă echilibrul, ori ar fi fost amețită. Umbla cum umblase nevastă-mea când se simțise prost, atunci când a intrat în cameră, iar eu o ajutasem să se dezbrace, să se bage în pat și o învelisem. Femeia din stradă traversase, acum era mai aproape, dar totuși la distanță, despărțită de hotel prin vasta esplanadă care-l îndepărta de trafic. Continua să-și îndrepte privirea în sus, uitându-se la mine sau la înălțimea mea, înălțimea clădirii unde mă aflam. Și atunci făcu un gest cu brațul, un gest care nu era nici de salut și nici de apropiere, vreau să spun de apropiere față de un străin, ci de recunoaștere, de parcă eu aș fi cel pe care-l așteptase iar întâlnirea o avusese cu mine. De parcă prin gestul acela al brațului, încununat de un vârtej fulgerător al degetelor, ar vrea să mă apuce și să-mi spună: „Vino încoace“, sau „Ești al meu“. În același timp strigă ceva ce n-am putut auzi, și după mișcarea buzelor am înțeles numai primul cuvânt, care era: „Hei!“, spus cu indignare, ca și restul frazei care nu mai ajungea până la mine. Continuă să avanseze, acum își netezi fusta la spate cu o intenție și mai evidentă, căci se părea că cel care trebuia s-o vadă se afla în fața ei, cel așteptat putea aprecia acum felul în care îi venea fusta. Și atunci am putut auzi ce spunea: „Hei! Dar ce faci acolo?“ Strigătul se auzea foarte bine acum, și am văzut-o mai limpede. Avea poate peste treizeci de ani, ochii încă mijiiți mi se părură deschiși la culoare, cenușii sau brumării, buzele groase, nasul cam lat, cu aripile vibrând din picina supărării, trebuie să fi așteptat mult, un timp mai îndelungat decât cel trecut de când o zărisem eu. Pășea împleticit și se împiedică și căzu pe pa-

vajul esplanadei, mănjinându-și imediat fusta albă și pierzându-și unul din pantofi. Se ridică anevoie, străduindu-se să nu calce pe jos cu piciorul desculț, temându-se parcă să nu-și murdărească și talpa acum, când cel cu care avea întâlnire sosise, acum când trebuia să aibă picioarele curate dacă i le vedea

cum mi-ar spune: „Ești al meu“ sau: „Te omor“, și cu mișcarea aceea m-ar putea prinde și apoi târî, o adevărată gheară. De data asta strigă atâta și eu eram atât de aproape că m-am temut c-

- Nimic, culcă-te mai departe, i-am răspuns.

Însă nu m-am apropiat să-i mângâi părul sau s-o liniștesc, cum aș fi făcut în oricare altă împrejurare, fiindcă nu mă puteam clinti de la balcon, și abia dacă-mi puteam lua ochii de la femeia care era convinsă că trebuia să se întâlnească atunci cu mine. Acum mă vedea bine, era sigur că eu eram bărbatul cu care stabilise o întâlnire importantă, bărbatul care o făcuse să se chinuie așteptând și o jignise cu absența-i îndelungată. „Nu m-ai văzut că te așteptam aici de mai bine de un ceas? De ce nu mi-ai spus nimic?“, țipa furioasă acum, stând în fața hotelului și chiar sub balconul meu. „Ai să mă ascuți tu! Te omor!“, strigă. Și iar făcu gestul cu brațul și degetele, gestul care mă apuca.

- Dar ce se întâmplă? întrebă din nou nevastă-mea, uluită, din pat.

În momentul acela m-am tras în spate și am închis ușile de la balcon, dar înainte de a o face am putut vedea că femeia din stradă, cu uriașa geantă demodată și pantofii cu toc, cu picioarele robuste și merșul șovăielnic, dispărea din câmpul meu vizual pentru că intra în hotel, gata să urce în căutarea mea, spre a face astfel încât întâlnirea să aibă loc. Am simțit un gol în stomac, gândindu-mă ce aș putea să-i spun nevestei mele bolnave ca să-i explic imixtiunea pe cale să se producă. Ne aflam în călătorie de nuntă și în această călătorie nu e dorită imixtiunea unui străin, deși eu nu eram un străin, cred, pentru cea care urca deja scările. Am simțit un gol și am închis balconul. M-am pregătit să deschid ușa.

Prezentare și traducere de
Tudora Șandru Mehedinți

Din pleiada tinerilor prozatori care s-au impus în panorama literaturii spaniole din ultima decadă, Javeir Marias se situează neîndoios în primele rânduri, fiind poate cel mai cunoscut și apreciat la nivel internațional.

*Născut la Madrid, în 1951, fiu al reputatului eseist și filosof Julián Marias, studiază Filosofie și Litere la Universitatea Complutense din capitala Spaniei. Bogata sa producție narativă este configurată în principal de romanele: *Los dominios del lobo (Domeniile lupului)*, *Travesía del horizonte (Străbaterea orizontului)*, *El monarca del tiempo (Monarhul timpului)*, *El hombre sentimental (Omul sentimental, Premiul „Heralde“, 1986)*, *Todas las almas (Toate sufletele -- Premiul orașului Barcelona, 1989)*, *Corazón tan blanco (Inimă atât de albă - Premiul Criticii, 1993)*, *Mañana en la batalla piensa en mí (Mâine, în luptă, gândește-te la mine - Premiul „Rómulo Gallego, 1995)*. Este, de asemenea, autorul mai multor volume de povestiri și eseuri, biografii literare etc. A fost profesor de literatură la Oxford, la diferite universități din Statele Unite și la Universitatea Complutense din Madrid, traducător și interpret, autor de scenarii și reportaje de televiziune.*

Romanele și povestirile sale s-au publicat în Franța, Anglia, Germania, Olanda, Italia, Portugalia, Austria, Danemarca, Grecia, Brazilia, Suedia, Polonia, România (unde au apărut câteva povestiri și ultimele trei romane).

*Prezentăm cititorilor revistei noastre o povestire din volumul *Cuando fui mortal (Când am fost muritor, Madrid, Alfaguara, 1996)*.*

cumva bărbatul pe care îl așteptase. Reuși să-și încalțe pantoful fără să-și sprijinie piciorul jos, își scutură fusta și strigă: „Dar ce faci acolo? De ce nu mi-ai spus că ai urcat? Nu vezi că te aștept de un ceas?“ Și, pe când spunea asta acu iar gestul de a apuca, o bătaie seacă a brațului în văzduh și vârtejul degetelor iuți ce o însoțea. Era ca și

ar putea-o trezi pe nevastă-mea în pat.

- Ce se întâmplă?, zise nevastă-mea încet.

M-am întors, se ridicase în capul oaselor, cu ochi temători, ca ai unei bolnave care se deșteaptă și încă nu vede nimic, nici nu știe unde se află și nici de ce se simte atât de descumpănită. Lumina era stinsă. În momentele acelea era o bolnavă.

Foarte important!

Nu mai este un secret pentru nimeni: **Istoria literaturii române de azi pe mâine**, semnată de Marian Popa, elogiată și contestată, deopotrivă, a avut un succes, bănuieț, de altfel, de librărie. După ce a luat în seamă sugestiile binevoitorilor și a completat tabloul autorilor din perioada comunistă, istoricul literar a încheiat, de curând, varianta a doua, completată și adăugită, care ar putea să fie trimisă spre tipar. Din păcate, resursele noastre financiare absentează, astfel că facem apel la investitori, în

speranța că ne vor ajuta în edificarea unui act editorial de amploare. Îi asigurăm că, din această *afacere*, nu vor ieși păgubiți: dimpotrivă, profitul va fi asigurat din start, știindu-se cererile în acest sens.

Fiindcă am ajuns la acest paragraf, îi rugăm pe solicitanții **Istoriei** să ne trimită, în scris, propunerile exacte (numărul de exemplare) și adresele, pentru a stabili, dintru început, tirajul și localitățile de destinație. Suntem ferm convinși că o operă atât de căutată va ajunge în bibliotecile celor doritori să o aibă.

Fundația „Luceafărul“

ion crețu

Discursul postmodern în variantă critică

meditații
contemporane

Un tom substanțial, dintre cele mai laudabile, atât ca volum de informație, cât și ca efort de sinteză ne propune universitarul bucureștean Maria-Ana Tupan în amplul studiu intitulat **Discursul postmodern** (Cartea Românească, 2002). Prezentă în librării, mai ales după 1990, cu o ambițioasă producție editorială de ținută, pe linia preocupărilor sale academice, autoarea și-a trecut în cont titluri de referință precum: **Scenarii și limbaje poetice** (1989), **Marin Sorescu și deconstructivismul** (1995), **Scriitorii români în paradigme universale** (1998), **Discursul modernist** (2001) etc. (La acestea se adaugă traduceri din literaturile britanică și americană, o istorie a literaturii americane); o activitate, după cum se poate observa chiar și din această succintă enumerare, circumscrisă cu osebire unor zone de interes de mare actualitate pentru înțelegerea fenomenului literar contemporan. Unele dintre aceste contribuții i-au adus autoarei binemeritate premii din partea breslei scriitorilor.

Prin **Discursul postmodern**, Maria-Ana Tupan își continuă demersurile critice, teoretice, într-un sens anunțat deja prin alte lucrări ale sale, precum **Discursul modernist** - mai ales, dar nu numai. Din acest punct de vedere, studiul în discuție este o lucrare complementară, de construcție amplă și complexă vizând exhaustivul, „încheierea“ unui capitol înainte de a merge mai departe. Autoarea probează deopotrivă o stăpânire sigură a aparatului critic - bogat, la zi - și o capacitate convingătoare de a-l „manipula“ în sensul cerut de actul critic. Din acest punct de vedere, așa spune că metoda uzitată de MAT (Maria-Ana Tupan - așa după cum acronimul SLAB înseamnă Saussure, Lacan, Althusser Barthes!) se apropie, până la un punct, de cea folosită de Adrian Marino în **Biografia ideii de literatură**. Cu o deosebire semnificativă: dacă Marino se mulțumește (prin opțiune) la rezumarea, pe cât posibil, a întregului materialului critic disponibil la ora redactării despre o anumită problemă, MAT folosește respectivul aparat teoretic doar ca bază de plecare pentru atacarea postmodernismului așa cum se manifestă el în proză, poezie, teatru etc.

Altfel spus, adevărata miză a studiului nu este o trecere în revistă a bibliografiei existente despre postmodernism, ci discutarea cu autoritate critică a acestui concept proteic. Studii dedicate discursului postmodern există, har domnului, numeroase (doar eu am în propria bibliotecă vreo trei: **Cultura postmodernă** a lui Steven Connor, **Condiția postmodernă** a lui Jean-François Lyotard, **Postmodernismul românesc** al lui Mircea Cărtărescu - pentru a nu mai menționa **Cinci fețe ale modernității** de Matei Călinescu, în care figurează un capitol substanțial despre postmodernism), dovadă interesul enorm suscitată de acest fenomen decelabil nu doar în literatură, ci și în alte forme ale manifestărilor cultural-artistice, precum arhitectura, muzica, pictura, arta fotografică, teatrul, dansul, televiziunea etc., dar și în politică, istorie, religie etc. O asemenea prezență masivă, generalizată, am

spune, a postmodernismului ar trebui să constituie pentru cercetător un factor favorizant în încercarea lui de a-l circumscrie și defini. Ar trebui, fiindcă, în realitate, în ciuda tuturor datelor existente, continuă să plutească o oarecare - să nu-i spunem, confuzie - neclaritate asupra conceptului de postmodern. Există elemente, nu puține, asupra cărora cercetătorii cad de acord fără mari dificultăți, în vreme ce asupra altora, în ciuda faptului că o simplă extrapolare a rezultatelor sintezelor obținute deja ar părea suficientă pentru a realiza o perspectivă finală încheiată, omogenă, persistă discrepanțe creatoare de mari nedumeriri. Alt factor de dificultate - la drept vorbind factorii de dificultate nu inhibă/paralizează discuția, ci din contră, o fac mai pasionantă - vine din partea factorului timp, cu implicațiile inerente pe orizontală. O dată definit conceptul de postmodern, *tant bien que mal*, s-ar părea că nu ar mai exista nici un impediment în fixarea lui între niște repere cronologice, datele trimițând în mod firesc spre o zonă temporară relativ recentă, respectiv la un fenomen post-modern, ceva foarte contemporan nouă. Nici din acest punct de vedere, însă, lucrurile nu stau cu mult mai bine, dovadă, printre altele, bibliografia întocmită de D. Madsen, **Postmodernism: A Bibliography**, unde punctul de pornire este anul 1926! Și pentru ca lucrurile să fie cu adevărat surprinzătoare, există autori care nu ezită să descopere „urme“ concludente de postmodernism la autori sau momente cu mult anterioare

acestei date. De pildă, Ihab Hassan, în lucrarea sa **The Dismemberment of Orpheus: Towards a Postmodern Literature**, nu ezită să urce la miturile elene pentru a găsi rădăcinile unui fenomen tipic postmodernismului. Potrivit lui Connor, „Hasan crede că începuturile „dorinței“ postmoderniste de a „dezmembra“ se regăsesc în operele marchizului de Sade“ etc., etc. - așadar în secolul al 18-lea!

Am făcut această digresiune anume pentru a sublinia câteva, nu puține, dintre obstacolele pe care a trebuit să le depășească MAT în studiul închinat discursului postmodern. De aceea, bănuim, autoarea a acordat aproape un sfert din economia exegezei capitolului introductiv, constituit într-o necesară operație „de defrișare“ a câmpului teoretic, acțiune premergătoare oricărei opere de construcție. Un capitol esențial îl constituie, din perspectiva unei opțiuni personale, momentul zero al postmodernismului. El se intitulează **Înainte și după Pynchon**, după opinia lui MAT acest autor constituind adevărata piatră de hotar în evoluția fenomenului postmodern. Așa cum, în perspectivă românească, deosebit de interesant ni s-a părut capitolul închinat Codurilor poeziei postmoderne, în care se privește postmodernismul din creația unor Cezar Baltag, Sorescu etc., a regretatului Cristian Popescu ori a mai tinerilor poeți afirmați la Desant și Fracturi.

Studiul Mariei-Ana Tupan este, cu siguranță, cea mai solidă, mai bine argumentată contribuție închinată postmodernismului (am spune chiar excesiv de argumentată). **Discursul postmodern** impune o autoritate de necontestat.

poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Louis MacNeice (1907-1963)

Zăpadă

Odaia-i deodată bogată - pe marele geam în pervaz
Zăpada și trandafiriile roze se lasă
Colaterale-n tăcere și incompatibile:
Lumea e mai subită decât ne închipuim.

Lumea e mai nebună și mai mult decât credem,
Incorijibil plurală. Cojesc și desfac
O mandarină scuipe sămburii simt din plin
Beția lucrurilor mereu diferite.

Iar focul pocnește învăpăindu-se fiindcă lumea
E mai contradictorie și mai veselă cât am spune -
Pe limbă pe ochi în urechi în căușele palmelor -
E mai mult decât geam între nea și imensele roze.

La noi, tendințe și mai ales simptome de mare anvergură ale evoluției (mai mult în sens spectacular decât darwinist) societății actuale la nivel (sau de interes) planetar nu depășesc cadrul semnalării mioape, în cel mai bun caz senzaționalist-ficționalizante, de presă. Intelectualii români nu țin, nu se simt atrași să intervină (metodic, rațional, poziționat), să se pronunțe (documentat și argumentat), să discute (cu patos raționalist și imaginație epistemico-etică) în jurul unor teme deopotrivă actuale și universale. Problematicile care, și ele, „în contrapartidă“, globalizează, de fapt, lumea contemporană avansând conturarea unui salvator spațiului public de dezbatere și deliberare supranațional nu spun nimic „minților treze“ de la noi, care preferă să-și exercite în continuare arguția pe motive locale, „specifice“, pe care nici măcar nu se pricep - și nu vor - să le transpună în tematică actual-universalizabilă, de interes transnațional. Curente de gândire și de controversă, marile frământări și „agitații“ care alimentează și animă, uneori până la supraîncărcare și scurtcircuit, „rețelele neuronale“ (P. Lévy) de „energie spirituală“ (H. Bergson) ale „general intellect“-ului (Marx) mondial nu trec și pe la noi, nu fac „nod“ în dreptul nostru, nu le provocăm nici „un pliu“. Continuăm netulburăți să trăim și să gândim în aceeași „slavă stătătoare“, înăuntrul aceluiași „țarc“, mai „bizantini“ și mai feudali ca oricând. Nu propunem nimic, dar nici nu primim nimic: nu ne interesează să ne „racordăm“; preferăm să credem în continuare că ne putem „alimenta“ autarhic, gospodăresc-rural, singuri, la nesfârșit, asemeni motorului cu veveriță, din aceleași „surse“ de incertitudine întemeietoare. „Rezistăm“, așadar, cu succes. Mândru „energetism“ românesc!

Recent, presa singură, cu slabele dar istericele ei mijloace, a speculat cu succes anunțarea dubioasă privind nașterea unei clone umane (căci și clonele, vai - insuportabil reziduu! -, tot prin născare vin pe lume). Știrea n-a depășit însă hârtia de ziar și ecranul televizorului, adică nu mai mult decât oricare mariaj sau concubinaj „mondan“ de rezonanță dâmbovițeană. În restul lumii însă, biotehnologiile și perspectiva manipulării genetice („secolul biotech“, cum l-a numit Jeremy Rifkin, sau problematica „vieții nude“, cum i-a spus Giorgio Agamben, prelungind o discuție lansată de Michel Foucault

Constantin Brâncuși -
Studiu pentru Dra Pogany

Epoca „biotech“

bogdan ghiu

cu privire la „bioputere“ și „biopolitică“, care la rândul său formaliza acut o provocare lansată încă de Aristotel și continuată, tocmai în acest secol al nostru, de Heidegger, Hannah Arendt și Lévinas) fac neîncetat, de câțiva ani încoace, obiectul unor discuții și al unor polemici încinse nu numai în cercurile strict științifice (enervate, *of course*, economico-financiar) sau în cele mediatice, ci și în cele larg academice, intelectuale, fiind tematizate în cheie morală, filosofică, politică. Pentru noi, nesiguri și avid-obsedați de propria noastră identitate cultural-națională (stadiu de mult depășit în alte arii, în care se pot constata, totuși, anumite „reveniri ale refumatului“, adică răzbunări ale realului asupra imaginarului), prin supracompensare hiperîncântați însă de ea, viitorul speciei umane, altfel spus conflictul știință/etică, este „tichie de mărgăritar“: asta ne-ar mai lipsi să gândim și să dezbaterem, când avem atâtea „probleme“! Din acest punct de vedere, n-am ieșit încă din secolul al XIX-lea: continuăm să ne concepem ca „societate literară“ (se va

cartea străină

vedea ulterior la ce anume fac aici aluzie). La nivelul conștiinței colective „luminate“, continuăm încă să ne constituim, iar lumea se face cu noi-fără noi: materii de prelucrare istorică. Evoluție tipică de „pacient“, tratabilă lacanian. În aceste condiții însă, să nu mai pretindem a fi recunoscuți ca parteneri ai unei discuții pe care n-o practicăm, căci nu ne place să figurăm nici măcar ca public, să participăm de pe margine. Implicațiile care ating viitorul speciei umane (căci „globalizarea“ are și acest sens patent „organicist“) nu ne privesc, poate, nici măcar ca obiecte. Suntem în afara discuției - fără discuție și indiscutabili.

Despre clonare se vorbește, sugestiv, în termeni de „tehnică“: clonarea este privită ca o „unceltă“ care n-ar face, așadar, decât să servească și să extindă libertatea umană, o libertate concepută, însă, în sens consumistic: să ne alegem, să ne preferăm, neîncetat, fiecare pe noi înșine, ca pe un „bun“ explicitând un „bine“, așa cum alegem un produs, întotdeauna același, din rafturile unui super-, hiper-, mega-market al Ființei. Continuare, deci, a unuia dintre paradoxurile de bază ale logicii de piață: pluralitatea imediat conjurată, anulată, neutralizată „de jos în sus“ (nu prin dictat, ci în mod „firesc“, „natural“), care conduce, prin imitație (de unde, între altele, și revenirea în actualitate a uitatului Gabriel Tarde, principalul inspirator al „sincronismului“ lovinescian), la „clonarea“ dorințelor și a poftelor, la uniformizare, conformism și automatizare a viului uman, la instaurarea Aceluiași prin repetiție pre-programată (-,cadru“).

Nu e deloc flatant, dar nici lipsit de semnificație, faptul că tehnicile așa-zisei clonări au început a fi experimentate pe animale, mai precis pe vite, din imperative economice:

iată-ne acum „domesticindu-ne“ și „cultivându-ne intensiv“, meliorist-selecționat, după modelul propriilor animale domestice, al viului re-produs industrial pentru consum, adică pentru satisfacerea îndepasabilului „carnofalocentrism“ (Derrida) uman. Terapeutic-medical, prin această „tehnică“, omul ar dori să evite impotența și sterilitatea, dar și să obțină o corectare a „mostruosului“, dat fiind că anomaliile genetice nu se transmit prin clonare. „Creșteți și vă înmulțiți“ prin orice mijloace, așadar! Pe de altă parte, se pot clona copii decedați sau amenințați de o moarte previzibilă, cu termen apropiat: pentru o astfel de „ofertă“ științifică ar exista „cereri“ (din nou, același limbaj al pieței) din partea unor familii care, se spune, nu și-ar fi încheiat „travaliul de doliu“: iată, deci, convocată și psihanaliza - evacuată, de fapt. Nebunia, deriva (preconținută însă ca posibilitate ineluctabilă încă din „ovul“) începe însă în cazul dorinței de separare a procreării de sex: cupluri de femei homosexuale care nu vor să mai aibă nici un fel de contact cu partea bărbătească a speciei, și care nu se mai mulțumesc, deci, nici cu inseminarea artificială și nici cu fecundarea *in vitro*. Desexualizarea reproducerii umane, adică totala „eliberare“ a femeii de bărbat, neutralizarea și „inutilizarea“, chiar căderea în desuetudine a bărbatului este o nouă etapă, radicală, în „domesticirea“ de sine a ființei umane (după modelul dintotdeauna industrializat al „septelului“), prin eliminarea dublei „părți blestemate“ a sexului și a masculinului. În sfârșit, se pare, totuși, că țelul ascuns, fantasmatic dar real, direcția pe care evoluează și „derapează“ (încă din start, cum spuneam) dezvoltarea acestei numai aparent neutre „tehnică“ umane ar fi narcisismul și încântarea de sine, dintotdeauna, a omului-individ finit, care, crezându-se, parcă, perfect, ar fi gata să blocheze diferența și posibilitatea apariției noului, a diferitului, a progresului reduplicându-se pe sine la nesfârșit, din „replică“ în „replică“. Nu-i de mirare, deci, că, deși cel puțin două guverne (al Franței și al Germaniei, de pildă) au avansat Națiunilor Unite proiectul unei convenții privind interzicerea universală a clonării umane reproductive (deci nu a celei terapeutico-medice), două treimi dintre țările lumii par mai degrabă a se opune acestei interziceri.

În cele ce urmează, voi încerca să iau în discuție două abordări, două „poziționări“ filosofice opuse asupra acestei probleme. Amândouă aparțin unor binecunoscuți gânditori germani: Jürgen Habermas și Peter Sloterdijk. Cea din urmă a provocat scandal, indignare; cea dintâi vine și propune perspectivele unei posibile „apropiate păci universale“ (Kant). Deși, așa cum sper că voi putea să arăt, adevărata „polemică“ de profunzime este, de fapt, aceea dintre Huxley și Orwell: clonare „biotech“ sau „clonare“ politică a omului?

maria iaiu

Acțiune bifată

Citesc, în caietul de sală, argumentul realizării acestui spectacol în coproducție (Theatrum Mundi din București și Teatrul Valah din Giurgiu) și recunosc utilitatea unor asemenea proiecte. E necesară o colaborare între teatre, astfel încât *distanța*, artificial susținută, dintre Capitală și așa-zisa provincie să se atenueze până la dispariție (măcar pe tărâm cultural). Înainte de propunerea de a le desființa, ar fi bine să se cunoască situația exactă a teatrelor din țară și numai pe urmă de a se sugera o asemenea soluție. Reforma propusă mai de mult susține ideea ca teatrele mici să se transforme în teatre-gazdă, vezi, Doamne!, o formulă utopică prin care ar fi urmat să se folosească doar clădirile și dotările tehnice ale acestora pentru a se juca în ele spectacole de anvergură. *Care și mai ales câte* spectacole de mare succes, mă-ntreb, în contextul unor bugete de austeritate ce, știm bine, nu permit organizarea unor turnee serioase nici până la Ploiești?!

În aceste condiții, coproducția cu **Proștii sub clar de lună** putea deveni un exemplu demn de urmat. Din păcate, nobil gând, searbădă realizare! Și vina, cu o singură excepție - prezența în distribuție a Vivianei Gherasim, lipsită de orice brumă de talent ori de inteligență scenică -, nu este nici a actorilor, nici a instituțiilor implicate, ci se rezumă la alegerea, fără pic de discernământ, a regizorului. Dramaturgia maziliană este foarte specială, iar punerea ei în scenă presupune o sensibilitate aparte și o rafinată înțelegere a

filosofiei/lumii unui asemenea tip de piese. Altfel, spectacolele rămân un soi de balet mecanic, cu fantoșe în locul personajelor sau, și mai rău, ca în cazul de față, devin niște producții vulgare, greu digerabile.

Varianta scenică la care mă refer este o (scrășnită) încercare de a scoate la lumină toată mizeria umană. Nimic rău în asta, doar că se apelează la modalitățile cele mai puțin estetice, adesea frizând trivialitatea. Singurele simptome ale unei vâgii reușite sunt decorul (nu frumos, dar cel puțin sugestiv și util - un soi de cort-colivie din celofan, în interiorul căruia se află un pat ușor transformabil și în alte elemente) și evoluția actriței Violeta Tească (directoarea teatrului din Giurgiu), care interpretează cu umor și har rolul Clementinei. E drept, în partea a doua "beneficiază"

thalia

de un costum grotesc (fără rost), ce scade puțin din prestigiul jocului. Dar oricum este singura din distribuție care are simțul măsurii. În rest, vânzoleală cât cuprinde, într-un spațiu strâmt și cu inutile ieșiri din decor - apariții pe la balcoane (reprezentarea a avut loc la Teatrul Foarte Mic), țipete fără rost, costume croite anapoda și oricum repede date jos, pentru că parte din actori joacă mai mult dezbrăcați decât altminteri. Și măcar de s-ar fi avut în vedere o cât de mică semnificație artistică! Din păcate, aceasta neexistând, iar *priveliștea* nefiind dintre cele mai fericite (cam multe kilograme în plus pe domni actori!), ne-am plictisit repede, așteptând cu nerăbdare finalul.

Un spectacol chinuit, scos cu forcepsul, care-ți lasă gustul amar al pierderii de timp. Și nu pot să nu mă întreb: Unde era ochiul vigilent al criticului de teatru Ion Cocora când a dat drumul spre public unei astfel de bazaconii?! Se scuză dumnealui în program: "Probabil (spectacolul - n.n.) nu va fi unul dintre cele care rup gura târgului. Dar nu o rup nici altele de pe scene mult

PROȘTII SUB CLAR DE LUNĂ de Teodor Mazilu * Regia: Petru Ionescu * Scenografia: Mircea Râbinschi * Distribuția: Silvia Codreanu (Ortansa), Violeta Tească (Clementina), Ion Cojocaru (Emilian), Ovidiu Gherasim-Robu (Gogu), Viviana Gherasim (Vasilica), Anula Pandrescu (O amantă)

mai îndreptățite să o facă "După ce criteriile, unele scene *sunt*, altele *nu* îndreptățite să rupă gura târgului?! "Important e că se oferă spectatorilor o transpunere scenică a unui text mazilian de referință... Ba, iertată-mi fie ireverențialitatea: dar textul acesta, tocmai pentru că *este de referință*, nu mai avea nevoie de o transpunere scenică de serviciu.

Mă tem serios de nocivitatea lucrurilor făcute numai ca să fie, a acțiunilor bifate, mai ales în teatru. Astfel, o inițiativă ce ar fi putut să aibă succes s-a stins repede, fără urmări.

Am fost solicitată de Agenția "Champions" ca, împreună cu alți cronicari de film bucureșteni, să realizez un top al filmelor anului 2002. Cum, datorită unor disfuncții de comunicare virtuală, cererea mi-a parvenit foarte târziu, îi voi da curs acum, în paginile revistei, restrângându-mă, deocamdată, doar la producțiile românești. Acestea, spre deosebire de alții ani recent, triști din punct de vedere cinematografic, se numără pe degetele ambelor mâini, ceea ce este un progres important, și nu numai cantitativ.

În privința genurilor, s-a constatat o continuare a apetitului pentru comedia romantică pe teme de actualitate, lansată și menținută în top de Nae Caranfil - gen continuat, cu unele trăsături distincte, de Cristi Mungiu, în debutul său, **Occident**. Și **Fi-**

arta filmului

lantropica, și **Occident** își extrag o primă premisă a succesului din teme devenite clișeu pentru români, ca obsesia sărăcirii progresive și a degradării profesionale a intelectualității, care își pune materia cenușie la lucru pentru a ieși, cu orice preț, la limanul "traului decent", fie prin farse năstrușnice, fie prin neaoșă emigrare. Comicul, original, proaspăt și fără viscerălități, așezat pe o osatură narativă plină de neprevăzut (în cazul **Filantropiceii**), respectiv pe o structură de tip repetitiv, ușor didacticistă pentru ochiul unui absolvent de scenaristică, conturează ceea ce am putea numi latura luminoasă a "noului val" al filmului românesc de la începutul de mileniu.

Pentru ceea ce, în limbajul de lemn al noii ideologii, înseamnă reconciliere, este emblematică apariția în același an a două pelicule care sondează, din unghiuri opuse, realitățile extreme din închisorile comuniste. Semnate de doi clasici ai filmului românesc: Lucian Pintilie și Nicolae Mărgineanu, cele două ecranizări (adaptări), **După amiaza unui torționar**, respectiv **Binecuvântată fii, închisoare** întregesc, în peisajul cinematografic românesc și chiar

Filmul românesc în 2002

mondial, imaginea sub-lumii spațiului concentraționar, piatră de încercare extremă care silește sufletul omului să iasă din măsurile lui "căldicele", la întâlnirea cu răul absolut sau cu Dumnezeu.

În fine, revenirea în prim-plan, în calitate de realizator, a lui Radu Gabrea cu **Noro** dovedește (încă o dată) că asocierea cu scenaristul Răsvan Popescu nu este totdeauna de bun augur. Propusă reverentă față de herzogianul **Kaspar Hauser**, pelicula regizată de Radu Gabrea pune în lumină, cu multiple complexe privind asumarea situației evocate, viața unei familii având un copil cu deficiențe psihice și locomotorii. Faptul că filmul nu cade în plasele optimismului rudimentar hollywoodian, nici în cea a veșnicei văicărelor românești și nu recurge la generalizări sau simbolizări pe marginea handicapurilor noastre naționale, nu îi conferă nici cheia succesului, nici consistență. Totuși, trebuie să salutăm revenirea interesului (cineștilor) față de filmul de dragoste și melodrama de familie.

O a doua latură, "întunecată" a "noului val" se constituie în ceea ce numeam o dată "neorealism neurotic românesc", desprinsă din experiența lui Danieliuc, simplificată narativ și psihologic până la

Occident

elena dulgheru

simplicism și altoită estetic cu experiența "Dogmei 95" (adică juvenilizată și mai mult), reprezentată prin 2001 de Cristi Puiu (vezi premiul la Berlin **Marfa și banii**) și continuată, cu aceeași furie, de **Furia** lui Radu Muntean. Normalitatea violenței fatice și de limbaj, platitudinea tramei și ideologia primelor beții "între artiști", cum că "lumea n-are conștiință, nici scrupule" (vezi anexa la caietul-program Dakino 2002), desparte, însă, "neurotica generație juvenilă" de ilustrul ei predecesor sus amintit, în filmele căruia și isteria, și furia, și injurăturile se "armonizau", totuși, într-o lehamite "de-a casei", damnată, dar irepetabilă și o unește cu filmul negru de aiurea și de nicăieri, într-un unic și comun demers de salubritate cerebrală, de tipul "un creier spală pe altul".

Ar mai rămâne o categorie perenă, rezistentă la orice regim și cenzură, aceea a făcăturilor-fără-frontiere: comedia-urmărire polițistă, ubicuă ca desfășurare, importând comici preferați de o anumită categorie de public (**Garcea și oltenii**) și, să-i zicem, etno-horror-ul - gen kitsch prin excelență și redundant ca subiect (**Vlad Nemuritorul/Dracula the Impaler**). Ultimul suferă de dezavantajul că jocurile pe calculator similare sunt, cel puțin, interactive, iar calculatorul poate fi, la nevoie, oricând restartat în mod silențios, iar primul, de faptul că în cutia TV, trupa de comici pentru "această categorie de public" este, măcar, zappabilă - iarăși, fără ridicări de scaune, deranjarea spectatorilor vecini și fără zgomote.

Cercetările asupra limbajului articulat își au originea încă de la începuturile civilizației umane. Diferite popoare și grupuri etnice, indiferent de gradul de dezvoltare tehnologică, au căutat dintotdeauna să înțeleagă fenomenele lingvistice. Cele mai îndepărtate și mai cunoscute exemple le găsim în **Biblie**. Aici aflăm prima încercare de explicație a diversității lingvistice și a procedurii denumirii. Prima, diversitatea limbilor, este prezentată în termeni religioși ca o pedeapsă divină: supărat pe oameni, Dumnezeu i-a osândit, confundând limbile pe care le vorbeau, făcând astfel imposibil procesul de comunicare lingvistică. Procedul denumirii

conexiunea semnelor

este atribuit în **Biblie** tot competenței divine: după ce a creat cerul și pământul, Dumnezeu le-a admirat mulțumit și l-a pus pe om să le denumească.

Preocuparea pentru limbaj este firească, ea ocupând un loc determinant în viața fiecărui individ și a fiecărei comunități. Prin limbaj gândim, comunicăm, negociem, înmagazinăm cunoștințe, construim și distrugem civilizații, ne eliberăm de fantasme sau asupraim pe alții. Această multiplicitate a limbajului a suscitat evident o serie de speculații atât la popoarele occidentale, cât și la cele orientale. Gramaticile greco-latine ca și gramatica sanscrită, scrise cu ocole în urmă, atestă faptul că cercetările asupra limbajului ocupau un loc predominant în acele civilizații. Statutul științific îl vor primi însă cu mult mai târziu. Abia în secolul al XIX-lea un grup de studioși, autointitulați *neogramatici*, propune ipoteze și principii metodologice explicite, capabile să lămurească fenomenul schimbărilor lingvistice. O dată cu Saussure în primele decade ale secolului al XX-lea, apare în Europa structuralismul și, o dată cu el, constituirea lingvisticii ca știință. Aproape simultan în Statele Unite, Bloomfield și Sapir dezvoltă o versiune structuralistă a studiilor lingvistice din această

Scriitorii au rămas cu ce merită: cu „Lagărul”. Azi, la modă, sunt ziaristi. Ați văzut poate, la televizor, imperiala vilă a recentului decedat Dumitru Tinu, de la Breaza. Ceva teribil. Dumnezeu să-l ierte pe ziarist... dar dacă tot trebuie să spunem „Adevărul” până la capăt... nu, zău, cum să-l spunem când vezi o astfel de vilă ce scânteie până și soarele?

Dumitru Tinu a fost o voce. A marșat pe sărăcia românilor, întepând ici colo un om politic, pus la rândul lui pe căpățuială, sau un partid politic care, ajuns la putere, numai adevărata grijă a poporului n-o avea. E drept, așa a și făcut, dar cu ce preț? Prețul l-ați văzut. Fost la „Scânteia”, Dumitru Tinu, a „întors clătită” pe partea cealaltă după 1990. A dat altă culoare „Adevărului”, cel condus după Revoluție de Darie Novăceanu care, atât cât a fost director, și până a fi răsplătit cu un post de ambasador într-o țară latină, sprijinea Puterea într-un mod extrem de jenat.

În romanul meu, *Destrămarea*, încercând să dau o definiție termenului de „AFACERE”, am spus așa: ce-nseamnă să faci o afacere? Înseamnă a încerca să-ți păcălești aproapele, semenul, chiar și ruda, să înșeli pe oricine poți înșela, localitatea unde te afli, poporul, țara. Cu alte cuvinte, să scoți bani din piatră seacă, să înșeli pe oricine poți înșela, bani să iasă.

Un roman, oricât ar fi de bun, dacă l-ai fi trimis „Adevărului”, cel condus până acum de Dumitru Tinu, sau ziarului „Ziua”, cel condus de Sorin Roșca Stănescu, și el un om ajuns a fi socotit foarte bogat, din simpla dorință firească de-a fi semnalat, fii sigur că nu se va scrie un rânduleț despre romanul citat, după cum nici nu s-a scris. Altele sunt chestiunile arzătoare la ordinea zilei. În decursul timpului aceste chestiuni arzătoare le-ați citit în respectivele ziare, le-ați comentat. Literatura? Dă-o-ncolo de literatură! Carte ne trebuie nouă, când Sorin Vântu a cumpărat, ce? Delta Dunării?!?

Paradoxal, Dumitru Tinu a câștigat bani și

Funcționalism lingvistic

mariana ploae-hanganu

parte a lumii. În jurul anului 1950 lumea științifică asistă la nașterea școlii generativ-transformaționale de sorginte americană, care se propagă rapid în toată lumea, aducând cu sine, prin noua filozofie și metodologie, schimbări importante în studierea limbajului. Perioada cuprinsă între primele studii structuraliste și cele generativiste a fost ocupată de cercetările unui grup strălucit de lingviști care s-a organizat într-un fel de entitate denumită *școala funcțională de la Praga*. Corifeii acestei grupări s-au ocupat în special de fonologie și au realizat cercetări importante în acest domeniu. Celelalte compartimente ale limbajului, deși nu au beneficiat de o analiză la fel de sistematică și completă, au format baze de studiu pentru o cercetare ulterioară. Școala de la Praga, concepând limbajul articulat ca un sistem de comunicare, s-a ocupat în special de funcțiile limbajului, înlăturând barierele de netrecut până atunci între diacronie și sincronie, și preconizând o relație dialectică între sistem și vorbire.

Această concepție asupra limbajului, ca și consecințele ce decurg din ea, au fost reluate și speculate în ultimele decade ale secolului trecut atât în Europa, cât și în America, sub numele de *funcționalism*, denumire pe care o poartă diverse curente lingvistice, uneori foarte diferite ca metodologie și principii. Așa se face că mai în glumă, mai în serios, un lingvist asemenea funcționalismul cu protestantismul deoarece, așa cum în religia protestantă intră un grup de secte aflate în conflict între ele, dar care concordă doar în refuzul recunoașterii autorității papale, așa și sub denumirea de funcționalism se ascund diverse curente care au ca punct comun refuzul explicațiilor formale aduse diverselor fenomene lingvistice. Dincolo de metafora religioasă a lui Bates,

funcționalismul înseamnă însă o grupare de teorii și curente care, toate, se bazează pe o nouă concepție asupra limbajului și de aici consecințele care decurg din ea.

Pentru funcționaliști limba este în primul rând un fenomen social, având ca funcție de bază comunicarea. Din această concepție decurge în mod necesar prioritatea nivelului pragmatic în analiză, includerea în descriere a componentei sociale, ștergerea frontierelor rigide între diacronie și sincronie și multe alte aspecte care se particularizează în funcție de metodologia fiecărui curent în parte. Din această concepție generală au luat naștere importante teorii de gramatică funcțională în care, luându-se ca bază binomul *restricție/alegere*, se introduce termenul de *competență* care privește nu numai capacitatea pe care o are vorbitorul de a acționa asupra propriului său sistem lingvistic (capacitatea de „a se juca” cu restricțiile) dar, de asemenea, de a face alegeri adecvate în procesul de comunicare. Regulile de gramatică sunt concepute ca tendințe care pot varia în funcție de obiectivul comunicării și nu ca reguli absolute în condiții rigide de aplicare.

În funcție de „funcția” pe care limbajul o are, funcționalismul creează în totalitate, prin diversele lui curente, o teorie mai laxă în care principiul guvernator este comunicarea în societate. Dar ne vom înțelege oare mai bine sau se va reedita un nou Babel, mutat de data aceasta din planul vorbirii în cel al teoriei?

Suferințele scriitorilor

anatolie paniș

mulți, și buni - foarte mulți bani, scriind onest despre suferințele poporului român, dar niciodată despre suferința ori despre suferințele reale ale scriitorilor români. Pe aceștia i-a neglijat fățiș, chiar dacă a editat „Adevărul literar și artistic”. Altfel spus, scriitorii au fost neglijăți, marginalizați cam de întreaga presă cotidiană și, o dată cu ea, și de Conducerea de Stat a României. Altele sunt personalitățile în vogă la ora actuală: pe lângă oamenii politici, pe lângă responsabilii de la Televiziuni (iar desigur, nu toți) laolaltă însă declarați azi mari celebrități.

reacții

Opera lui Dumitru Tinu este una strictă de ziarist cotidian. Nimeni nu se va înghesuși peste ani și peste ani să-i citească articolele ocazionale publicate în „Adevărul”, în „Scânteia” ori în revista „Femeia” ceaușistă. O altă „vilă”, cu numele *Lagărul e viața noastră*, o carte de memorialistică (ce ne aparține ca semnătură), o carte a detenției comuniste, a ajuns cu chiu cu vai prin bibliotecă. Am spus cu „chiu cu vai” întrucât și bibliotecile Românei sunt și ele într-o mare derivă financiară nemaivoind să mai achiziționeze carte. Despre „Centrele de librării” să nu mai vorbim că degeaba am și face-o. Unele centre de librării s-au și desființat, așa că ne răcim gura de pomană.

În încheiere să justificăm cât de cât cuvântul

„Comandant”. E drept, nu-i ca ACOLO, ca-n Lagăr, dar cel mai important post al unui astfel de „așezământ” era Comandantul. Nu i te puteai adresa întrucât riscai să mănânci bătaie. Azi au apărut altfel de „comandanți”. Ei nu te bat, știind că suntem bătuți de soartă. Cum literatura a fost părăsită total de Conducerea de Stat a României, ultima noastră speranță, a scriitorilor, e să ne adresăm acestor noi „comandanți” ca să ne sprijine material în efortul nostru solitar de-a ne publica operele, de-or fi realmente opere. Încercarea moarte n-are, dar nici aceste încercări nu reușesc. Și noi „comandanți” acceptăm tot ziarul, și nicidecum cartea. Războiul declanșat împotriva cărții, a scriitorilor, e un război tacit, dar extrem de dur și de dăunător la adresa culturii române. Eroismul fără precedent al scriitorilor de astăzi e că au ajuns să-și scrie cărțile (și-s cărți pur și simplu extraordinare) fără să mai încaseze drepturi de autor. Să-i cinstim pentru această hotărâre a lor fără echivalent până și-n lumea vopsitorilor de vile în cele mai atrăgătoare culori. Culorile curcubeului, semnalat de Bush la București, se află transpuse pe aceste vile care nu pot fi luate totuși dincolo de moarte. E singurul adevăr și categoric, și incontestabil cu care se mai liniștesc creștinii atunci când îi apucă și pe ei cele mirări.

maria irod

EDITURA SUHRKAMP ȘI LITERATURA POP

În controversa iscată de pătrunderea masivă a fenomenului pop în literatura germană contemporană există instituții care s-au situat consecvent și încă de la bun început pe poziții ideologice clare. Exemplul cel mai concludent îl constituie renumita editură Suhrkamp din Frankfurt/Main, considerată pe bună dreptate vârful de lance al culturii înalte (Hochkultur). Interesant este modul abil prin care venerabila instituție a reușit să-și impună punctul de vedere și, în același timp, să se salveze financiar în momentul critic de la începutul anilor '90, când „partea adversă” apăra tocmai principiul asimilării literaturii de către cultura de consum, așezând implicit elementul comercial înaintea valorii estetice.

După cum spuneam și în articolul precedent, disputa a plecat de la simpla constatare a unor editori și autori precum Martin Hielscher, Maxim Biller sau Matthias Altenburg - toți născuți după 1945 - că literatura germană postbelică se caracterizează printr-un academism steril și plicticos, produs al aroganței culturale. În locul conștiinței reflexive - estetice, cât și politice (antifasciste) - promovate de „cultura Suhrkamp”, noii autori vor să instaleze în peisajul literar al Germaniei proaspăt reunificate divertismentul pur, eliberat de orice complex de vinovăție și deschis influențelor dinspre *pop culture*. Negând „vechiul”, teoreticienii pop afișează ca principal atu antielitismul și adaptarea la gustul așa-zisului „public larg”, fără a formula însă argumente concrete împotriva autorilor blamați sau a propune noi categorii estetice. Singura pretenție a „noii epici” este aceea de a avea curajul întoarcerii la povestire, și anume la acel tip de povestire care să placă cititorului. Această aparentă estetică a receptării ascunde în sine câteva contradicții, iar strategia aplicată de editorii de la Suhrkamp, cu ajutorul căreia au și reușit de altfel să câștige bătălia literară, constă tocmai în identificarea acestor puncte slabe. Eficiența politicii culturale Suhrkamp sporește în momentul în care editura își adjudecă autori din „tabăra” cealaltă, pe care îi publică ostentativ sub eticheta pop, fără a pierde însă din vedere esteticul, drept cel mai important criteriu de selecție. Astfel, acuzația de rezistență la nou e definitiv înlăturată, iar în plus se sugerează faptul că se poate scrie literatură de calitate și din perspectiva pop, ceea ce înseamnă că editura a avut dreptate neabdicaând de la principiile sale. Insistența cu care e adus în prim-plan criteriul estetic (marcantă în cele două antologii editate de Christian Döring în 1995: *Lesen im Buch der edition suhrkamp* și *Deutschsprachige Gegenwartsliteratur. Wider ihre Verächter*), în condițiile în care chiar în domeniul criteriilor critice domnește criza, este evident polemică. Plictiseala nu este o categorie estetică, argumentează Rainer Moritz într-o carte apărută de data aceasta la Reclam Leipzig, așadar nu este nici un reproș demn de luat în serios, ci doar lipsa efortului de a se adapta la cerințele unui text „difil”. De asemenea, presupunerea literaturii pop, cum că orizontul de așteptare al cititorilor ar fi atât de omogen încât ar coincide cu cel al amatorilor de telenovele și de jocuri

video, este flagrant reduționistă. Pe de altă parte, pretenția de întoarcere la proza realistă cu autor omniscient și acțiune bine încheiată este infirmată de însăși practica autorilor pop, marcată de autobiografism și cultivarea fragmentarului. Dezbateră conduce la concluzia că o confruntare a literaturii cu noua realitate mediatică este posibilă, fără ca literatura să-și piardă calitățile proprii și să se asimileze spectacolului mediatic. La urma urmei, cititorul e liber să aleagă, iar în oceanul imens de oferte de pe piață vor exista întotdeauna și acele cărți „ușoare”, fără să fie nevoie de vreun program teoretic care să le promoveze.

În fond, Editura Suhrkamp are mereu în vedere, pe lângă latura estetică, și factorul politic implicit, rămânând fidelă celui umanism antifascist de după '45, încurajând în continuare gestul critic și subversiv al tinerilor autori.

Ca un epilog al întregii dispute întinse pe parcursul ultimului deceniu al secolului al XX-lea, întrunirea de la Tutzing din 2000 reprezintă o ultimă încercare a literaturii pop (Biller și Altenburg, printre alții) de a-și explica nivelul scăzut al producțiilor „noilor autori”.

Cum arată însă așa-numitul „Suhrkamp-Pop”? La sfârșitul anilor '80, editura a început să publice cărțile unui trio de autori: Rainald Goetz, Andreas Neumeister (editorul anto-

corespondențe

logiei de *slam poetry* apărute la Rowohlt), Thomas Meinecke. Ce au în comun cei trei este, în primul rând, o cunoaștere din interior a scenei muzicale (mai cu seamă techno) și a diverselor subculturi ale tineretului. În acest mediu sunt ancorate mai toate „romanele” lor, care se prezintă de fapt ca niște conglomerate de impresii și notații tip jurnal. Prezența publică a celor trei autori variază de la prestația burgheză la fronda și provocare. De exemplu, Goetz a atras atenția asupra sa în 1983 - la concursul literar „Ingeborg Bachmann” - când, în timp ce vorbea, și-a crestat fruntea cu cuțitul.

Dar asemenea acte - „suprerealiste” s-ar putea spune, dacă autorii pop nu s-ar delimita clar de vechile avangarde - menite probabil să arate cât de profund personală, înfiptă în propria carne, este relația cu literatura, nu sunt o caracteristică a „Suhrkamp-Pop”. Tipic pentru acest gen de scriitură este mai degrabă Thomas Meinecke, născut în 1955 la Hamburg și stabilit între timp într-un sat din Bavaria. Până să-și descopere vocația de scriitor profesionist, Meinecke a avut o carieră muzicală de succes, ca membru al formației FSK din München și DJ. Literatura lui ar putea servi drept mostră de livresc și relativism postmodern în concentrație maximă. Identitatea este tema unică a autorului: identitatea națională, etnică, sexuală. Nimic nou sub soare, s-ar putea spune, numai că acribia lui Meinecke, pasiunea lui pentru detaliu, expun privirii cititorului lumea contemporană în toată complexitatea ei deconcertantă. Ceea ce e luat de regulă drept fenomen de masă (diferitele mode, spre exemplu) este disecat și expus în mecanismul său individual de producător de imagini. Instanța auctorială are un amestec mi-

nimal în ordonarea acestor frânturi de real. Meinecke și-a însușit până într-acolo teza morții autorului, încât afirmă: „De fapt eu nu mă situez deasupra materialului cărților mele, ci mai degrabă acesta vorbește prin mine. Eu nu sunt decât o rotiță într-un întreg” (tr.m.). Acțiunea romanelor lui Meinecke nu este, firește, mai coerentă decât întâmplările de zi cu zi din viața unui oarecare cetățean al lumii globalizate. Ele nu conduc spre vreo concluzie anume și nici nu propun soluții, ci oferă mai degrabă spectacolul unor discursuri identitare întrețesute. Ceea ce face lectura interesantă este erudiția incredibilă a autorului și abilitatea cu care acesta se mișcă în labirintul de trimeri livrești.

În *The Church of J.F. Kennedy* (Biserica lui J.F. Kennedy; titlul original în engleză, n.m.), primul său roman, Wenzel Assmann, personajul principal, întreprinde o călătorie în S.U.A., pe urmele coloniștilor germani din sec. al XVII-lea. Inevitabil, ajunge și în Pennsylvania, unde are prilejul să trăiască un timp în mijlocul comunității bigote Amish și să facă observații referitoare la dialectul acestora. Fără a se dori un studiu antropologic, textul lui Meinecke ne plimbă printr-un hățiș de documente, date și impresii, trimitându-ne dintr-o parte în alta, după principiul link-urilor din Internet și cu un rezultat la fel de amețitor. În *Hellblau* (Albastru-deschis), următorul roman, punctul de plecare este o legendă afro-americană, conform căreia copiii și bolnavii aruncați peste bordul vaselor cu sclavi acum 200 de ani s-ar fi transformat în monștri marini. Pornind de la constatarea că formația techno Drexciya are o predilecție, altfel inexplicabilă, pentru motive acvatice, Tillmann, eroul romanului, discută și poartă o corespondență asidua cu prietenii pe tema identității etnice. În noianul de fax-uri și e-mail-uri, constituite într-o rețea textuală polifonă, este vorba, printre altele, despre Mariah Carey și culoarea ei incertă, despre vizita lui Reagan la Bitburg, despre epavele germane eșuate pe fundul Atlanticului în cel de-al doilea Război Mondial, despre antisemitismul mișcării Black Power sau despre arborele genealogic al nevastei lui Henry Miller.

Tomboy (apărut în 1998) este ultimul și cel mai livresc roman pe care l-a produs Meinecke până acum. Ceea ce reiese clar este că procesul scrisului este permanent dublat de cel al lecturii. Protagonistii se învârtesc în mediul academic închis al universității din Heidelberg și reflectează pe marginea identității sexuale, bineînțeles nu în mod naiv, ci pe fondul lecturilor din Judith Butler și al teoriilor *queer*, care presupun o cunoaștere temeinică a operelor lui Foucault, Derrida, Lacan, care, la rândul lor, presupun etc. Lanțul trimerilor livrești nu se mai sfârșește și am putea crede că avem de-a face cu un eseu, dacă autorul nu ne arată mereu atenția că acest *gender trouble* teoretic se regăsește în viața reală a protagoniștilor. Naratorul se împrietenește cu două femei, una lesbiană și cealaltă bisexuală, le observă activitățile științifice, ia parte îndeaproape la existența lor, face cunoștință cu prietenii acestora - un transexual și un chelner cu vederi feministe - și trage propriile concluzii. Situațiile ar risca să devină artificiale, dacă nu le-ar salva privirea caldă și (auto)ironică a autorului și convingerea lui că între teorie și practică există corespondențe reale.

După cum se vede, editorii de la Suhrkamp au o cu totul altă idee despre ceea ce înseamnă literatura pop, având în vedere că proza lui Meinecke numai facilă nu poate fi numită. Faptul că au inclus în planul de editare cărți din această zonă nu face decât să arate că poți fi în pas cu moda fără să abdică de la un anume nivel. *Quod erat demonstrandum*.

Poezii... „Metrică“

Mare poet și Ioan Romeo Roșianu! Mare poet... Îu, ne scuzați, ne-a luat subiectivitatea pe dinainte. La mulți ani, mai întâi, că ne scriem/ citim prima dată în acest an.

Noi, după cum bine observați, am mai descoperit un mare creator al patriei. De fapt, am dat peste două volume ale dumisale: **Blestemul care stinge lumânări** și **Scrisori deschise trupului TăU**, amândouă apărute mai demult, prin 2000, la Editura Universității de Nord din Baia Mare. Carte didactică, ce mai! Domnul Roșianu scrie poezie la strofă. A scrie poezie la strofă este o tehnică aparte prin lumea din care îi selectăm pe cei care ne onorează această rubrică de, iată, aproape un an. Domnul Roșianu este un adevărat maestru din acest punct de vedere. Poeziile dumisale au mai multe strofe, cât mai multe. Sunt poezii „metrică“ - adică au lungimi considerabile. Înainte însă de a începe festivalul lirico-lăbărțat, domnul Roșianu emite panseuri. Își ține fruntea cu palma, nu cumva să îi cadă (fruntea, nu palma!), și începe să se gândească. Nu contează la ce. Important este să descopere profunzimi nebănuite. Iaca: „POEZIA este cel mai frumos dar, dar (sublinierea noastră -

C.S.) și cel mai crunt blestem cu care m-a împovărat Dumnezeu în această lume aservită banului și clar improprie visului și simțirilor de duh. POEZIA mi-a fost de-a lungul timpului binecuvântare. Dar și motiv de dispreț și zâmbet sarcastic din partea unor semeni ce au alte priorități în viață“ (în volumul **Scrisori deschise trupului TăU**). Liniștiți-vă, domnule dragă, n-aveți nici o treabă cu poezia, cu atât mai puțin cu POEZIA, doar vi s-a părut. O-ți fi făcut vreo indigestie și ai crezut că de la poezie vi se trage! Vi-s-a-pă-rut! Ne pare rău, sincer. Acum fiți și dumncavoastră sincer: vi se pare că versurile (pardon) astea sună bine: „te iubesc ca pe-un înger cu față de demon/ te iubesc ca pe-un demon cu față de înger“ (**Depărtarea de noi**, în același volum)?! Oricum, cele mai „interesante“ sunt poemioarele de la sfârșitul volumului (credem că are câte cincizeci de centimetri fiecare), adicătelea, „scrisorile deschise trupului TăU“. Ce-ai fi pierdut, domnule Roșianu, dacă le-ai fi păstrat închise, pentru matală și trupul iubit de matală? Îți spunem noi: nimic. Da' chiar nimic, pă cuvântul nostru de pionier. Domnul Roșianu își pune la bătaie aici întreaga-i virilitate: „Sub privirile mele lascive sexul tău

își dinamita/ hormonii pulsându-și viermuirea de poftă poftite deja neșesălate la margini de lume și trup sub astrul fecund al zilei“, tra-la-la, tra-la-la, tra-la-la. Asta a fost prima scri-soare. Celelalte patru sunt tot la fel: „metrică“ și proaste.

Să lăsăm acum lăbărțările amoroase ale domnului Roșianu pentru a deveni mai contemplativi. Adică să cetim (să-l răsfoim, că doar nu avem atâta bunătate de timp de pierdut) celălalt volum: **Blestemul care stinge lumânări**. Aici dăm peste aceleași poemioare „metrică“, poate chiar mai proaste. Să lăsăm textul să vorbească: „Omoară-mă că m-am născut sărac/ omoară-mă că încă viețuiesc/ omoară-mă că lumea nu mă vrea/ omoară-mă că lumea Ta e rea// omoară-mă că nu pot ca s-o schimb/ omoară-mă că ochiul meu e trist/ omoară-mă că sufletul mi-e plâns/ omoară-mă că nimeni nu mă vrea“ etc. (**Eliberare (ne)condiționată**). Ați înțeles: domnul Roșianu este creatorul însingurat, neînțeles, suferind. Marea suferință a domnului Roșianu este lipsa talentului. Iar când scrii mult și prost (mai are publicate încă cinci volume de poezii la strofă) nu poți fi poet, ci doar palid grafoman. Tot înainte, domnule Roșianu, vă mai așteptăm pe la noi!

Corina Sandu

fapte culturale

Un nou centru cultural

La Drobeta Turnu-Severin, la sfârșitul anului trecut, a luat ființă un centru cultural (director: Emilia Mihăilescu), necesar și benefic, în condițiile în care unii culturnici din Orașul Rozelor se ocupă de orice, nu și de potențialitatea artistică a județului. Chiar în pragul sărbătorilor de iarnă, activitățile centrului au debutat cu un spectacol

artistic, **Zile de colinde**, în cadrul căruia a fost vernisată expoziția de icoane a lui Constantin Ciulei și expoziția grupului Artamprent. Au urmat lansări de carte: **Ștefan Odobleja - Corespondențe**, **Vămile depresiunii**, **Tezaur epistolar Izvoarașul**, **Legende comorilor din Paliul Cloșani** și multe altele. Printre invitații acestei manifestări s-au aflat Ileana Roman, Gabriel Chifu, Tudor Rățoi, Nicolae Chipurici, Cornel Bălosu, Ștefan Enache, Marius Tupan. Au mai fost: recitaluri de vioară (Mădălina Bobocel), recitaluri de colinde (Grupul vocal Armonia, Colindătorii Centrului Cultural Mehedinti), spectacol de folclor. Nutrăm speranța că noua formulă culturală din orașul de pe Dunăre va oferi satisfacții celor care așteaptă de mult reanimarea artistică de aici.

„Poeme ce rezidă în dispersia consemnărilor scrie Ioan Vieru în această carte de buzunar, în care, obligația de a fixa clipa, reflectată în furtunoasele raze ale oglinzii existențialului, înregistrează o conștiință neliniștită. Cuvintele sunt cu o față în «ființă», cu o alta în «neființă»; natura lor e pe alocuri duplicitară, ele mărturisesc și ascund și «spus» și «nespus» (grai și tăcere).“

„Noblețea mesajului este egalată de frazarea poetică elevată, având toate atuările modernității. Poetul Marian Ruscu pornește întotdeauna cu sentimentul timpului în care apar sublimate clipa și amintirea. O dovedesc tensiunea tematicii și reacția psihică în fața ireversibilității.“

„Transparența este desigur un reflex al temelor și emoțiilor intense, reprezentând seducția melodică care invită pe

cite surescitate

cititor spre căile de înțelegere și confundare. Poezia lui Nicolae Dorel Trifu aduce mai aproape de viața cotidiană aerul tare al sentimentelor și întrebărilor fundamentale, într-o manieră care nu șochează și nu respinge prin dificultate.“

„În **Măierene**, poetul Lazăr Avram exprimă conținutul sufletesc constant al amintirii unui paradis pierdut și regăsit alternativ. Bucuriile calme, atmosfera domestică a ținutului natal, nostalgiile după acele clipe ale vieții petrecute acolo, universul acela poetic cu inflexiuni coșbuciene, în care lucește sins un veșnic soare de toamnă, un astru potolit, cu o ardere scăzută, și, totuși vie în memoria poetului - lumină cu aripi, dau nota dominantă, dar niciodată îndeajuns.“

(Victor Sterom - „Universul cărții“)

adrian dinu rachieru

Aflu din presă că, alertat de vâlcările *apleriştilor*, mai marele culturii noastre îi va chema la sfat pe șefii revistelor. Ideea, să recunoaștem, plutea în aer și e bine că dl ministru Răzvan Theodorescu îi va da curs. Întâlnirea cu pricina (pe care o bănuiesc încărcată cu energii belicoase, sfârșind în gâlceavă) va limpezi, totuși, apele; va cloci, cum se spune, o strategie: ori democratism „la grămadă” salvând o puzderie de revistute, mângâind excitatele orgolii locale care își împart coroanite fără economie de superlative ori o listă selectă, cu publicații de cert interes național. Până se va întâmpla acea promisă și așteptată întâlnire (deh, de la vorbă la faptă e cale lungă!) vă propun, ochind în goană peisajul revuistic, să vedem *cum stăm*.

S-ar (putea) zice că stăm foarte bine din moment ce apar atâtea publicații. E înghesuială mare. Răsar cu voioșie reviste alimentând temperamentele genialoide, repartizate, vai, democratic; toți vor, toți cer slujind mentalitatea paternalistă (pe care, cică, au părăsit-o), parcă în conflict, observăm, cu economia de piață. Se aud de peste tot strigăte „întru salvarea culturii”; și, desigur, proteza financiară e invocată evlavios. Efervescența localistă (ajungând, uneori, la delir zonal) cere, somativ, ajutorul. Cerșește colacul de salvare. Dar, mă întreb, eforturile pentru „resuscitarea culturii” presupun o grijă egal distribuită pentru a menține în viață astfel de publicații obscure, ivite - multe - pentru a gădila vanități, pentru a flata roiul de condeieri agresivi, veleitari, frisonați de boala autorlăcului, încurajând grafomania cu care se luptă, bărbătește, Corina Sandu?

E ușor de bănuț că asaltul lor nu va înceta. Grupurile de presiune există, orizontul de așteptare (ca să folosim limbajul sociologic) e mai degrabă bănuț decât investigat temeinic, favoritismele (chiar dacă se va trece masiv, înclinând balanța, de la subvenții la achiziții) nu se vor stinge peste noapte, implicarea capitalului privat întârzie. Ca să nu mai vorbim despre haotismul difuzării ori „aventura” recuperării banilor pentru fericirii care „se vând”. Jonglând cu ipotezele, să acceptăm premisa că subven-

E VREMEA REVISTELOR CE MOR?

țiile sunt străine de criteriul politic (dar n-aș pune mâna în foc) și să-l credem pe dl. ministru când ne asigură că nu pot fi identificate astfel de „zone”. Mai mult, cu un buget de avarie - credem - se încurajează, paradoxal, risipa. Trupa chiohănarilor e la pândă, nu ratează nici o ocazie iar calendarul nostru festivist oferă multe astfel de prilejuri.

Să rămânem însă la chestiunea revistelor. O puzderie, așadar, ignorându-se, cu tiraje confidentiale și circuite de grup, contribuind și păcătuind - cu excepțiile care se cunosc - la „rejudețnizarea” culturii. Întocmind clasamente locale fără grija de a se raporta la întreg. De a propune nesuferita, greu de acceptat *reducere la scară*. Liderita trebuie menajată, pofta demolărilor cere spații largi de manifestare. Iar pogoanele de hârtie sunt la îndemână. Chiar mă întreb, pesucind - fără răutate - un exemplu: e vitală nevoie la Galați de 5 (cinci) reviste, tocând ritmic fonduri?

Dacă ele se descurcă, interesează,

vorba lui V. Andru. La târgurile de carte se percepe, mai degrabă, *taxa pe privit*. Dar avem dreptul să credem că o revistă cumpărată va fi și citită. Și că ea, rod al eforturilor unei echipe, are și un program și, evident, și un public. Ne înșelăm?

Să ne gândim la spectaculoasa metamorfoză ieșeană (iată, un tonic exemplu). Același Cassian a preluat o revistă agonică, pe butuci. Ne referim la „Convorbirile literare”; și a reușit să o reimpună, să-i schimbe fața, să-i ofere *un alt început*. Cine ar putea contesta că e vorba de un proiect cultural de importanță națională? Și că mai sunt multe de îndreptat pe-acolo, „mai ales critice” (cum suna îndemnul din Program). Și că vor urma atacuri, unele chiar binevenite, și ele inevitabile pentru trofica vieții literare.

Până la urmă, fără a nădăjdui că se vor elimina coteriile sau interesele partizane (mai pe șleau zis, „de gașcă”), prestigiul unei reviste ține și de refuzul mentalității subalterne. Or, în relația cu Capitala, Provincia - retrasă „în stimabile

fonturi în fronturi

rezistă, mă rog, obiecțiile noastre pălesc. Dacă ele cer - pe cinci voci - ajutoare și acuză ministerul, cultura, tranziția etc. mă tem că nu tratamentul democratic ar fi soluția. Și atunci îi vom da dreptate poetului Cassian Maria Spiridon care, la amintita Gală APLER, era ferm: Să-i sprijini pe toți înseamnă să nu ajuți pe nimeni.

Nimeni nu neagă faptul că tranziția noastră e împleticită (Marin Mincu vorbea chiar de o perioadă de *stază*), că legea sponsorizării ar trebui schimbată (prin părțile esențiale), că penetrarea culturală, iluzionându-ne că vom cuceri lumea, e în suferință. Mai exact: nu prea existăm. Mă refer, desigur, la *vizibilitatea mediatică*, cea care contează. Iar în interior vânzoleala continuă, scufundându-ne în ceață axiologică. Unii vor înghețarea clasamentelor, alții - dimpotrivă - cer răsturnarea piramidei. Farsorii se insinuează, marile cărți întârzie, relieful axiologic se aplatizează. Și atunci?

Poate că ceea ce s-a numit *criteriul RODIPET* n-ar fi de lepădat. Sociologic judecând, din unghiul receptiei, o carte / revistă există *doar dacă e citită*. Or, astăzi s-au înmulțit „cititorii de coperte”,

reviste lunare”, cum sesiza Al. Cistelecan - e foarte respectuoasă. Privește cu deferență și, de regulă, se aliniază. E drept că s-ar putea invoca și criza de autoritate în care se zbate (vârfurile se adună în Capitala-aspirator, Provincia rămânând un rezervor de talente), dar *geografia autorității*, așa cum se prezintă acum, ar îngădui o raportare competitivă. Domiciliul nu este un argument axiologic. Aici cântărește, cred, puterea de difuziune, putința de a impune, de a deveni un *centru mediatic*. Așa stând lucrurile și fără a bănuț spre ce concluzii vor mărșălui purtătorii de steag adunați de dl ministru (când va să fie), înclinăm să credem că lista va fi serios purificată. Vor rămâne în atenția onoratului minister un număr de reviste. Vor fi nemulțumiți și, în consecință, răbufniri orgolioase, valuri de acuze. Dar credem, cu tărie, că tentativa de a-i ajuta „pe toți” nu e sănătoasă și nici profitabilă. Fără a încheia pe un ton sumbru, restrângerea listei ni se pare recomandabilă. Chiar dacă e astfel de decizie (cinică?) va condamna la dispariție o serie de reviste. Pe care, între noi fie vorba, tot nu le prea citește nimeni...